

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА
АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНИХ НАУК І СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
Кафедра політології

**РАТИФІКАЦІЯ СТАМБУЛЬСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ: ВПЛИВИ
НЕОКОНСЕРВАТИЗМУ НА ГЕНДЕРНІ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ**

Магістерська робота
на здобуття академічного ступеня магістра політології
студентки другого року навчання освітньої програми «Політологія»
Житкової Катерини Геннадіївни

Науковий керівник:

кандидат філософських наук, доцент

Голіченко Тетяна Самійлівна

Робота допущена до захисту в ДЕК рішенням кафедри політології

Протокол № ____ від «____» _____ 2024 р.

Завідувач кафедри: _____

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційної (магістерської) роботи

Тема: РАТИФІКАЦІЯ СТАМБУЛЬСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ: ВПЛИВИ НЕОКОНСЕРВАТИЗМУ НА ГЕНДЕРНІ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Студент: Житкова Катерина Геннадіївна

2 рік навчання, факультет соціальних наук та соціальних технологій

Науковий керівник: кандидат філософських наук, доцент Голіченко Тетяна Самійлівна

Рецензент: _____

Дата захисту: “ ____ ” _____ 2024 р.

Короткий зміст роботи:

У дослідженні аналізується процес ратифікації Стамбульської конвенції в Україні крізь призму впливів неоконсерватизму на гендерну політику. Робота досліджує міжнародний і національний контексти прийняття Конвенції, її політичне значення, а також риторику жінок-політикинь як важливий фактор у формуванні публічних дискусій. У фокусі — дискурс-аналіз виступів та документів жінок у владі, який демонструє складні взаємозв'язки між патріархальними наративами, євроінтеграційними прагненнями та внутрішньою ідеологічною боротьбою. Результати дослідження свідчать про наявність потужного неоконсервативного спротиву, який значною мірою формує публічний дискурс щодо прав жінок і запобігання гендерному насильству.

Short summary:

This research analyzes the process of ratifying the Istanbul Convention in Ukraine through the lens of neoconservatism's influence on gender policy. It explores the international and national contexts of the Convention's adoption, its political significance, and the rhetoric of female politicians as a crucial factor in

shaping public discourse. The focus lies on discourse analysis of speeches and documents by women in power, revealing complex interrelations between patriarchal narratives, European integration aspirations, and internal ideological struggle. The findings indicate a strong neoconservative resistance that significantly shapes public discourse on women's rights and the prevention of gender-based violence.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА ПОЛІТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ СТАМБУЛЬСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ.....	9
1.1. Причини створення й міжнародний контекст ухвалення	9
1.2. Основні положення Конвенції: визначення «гендеру», механізми запобігання насильству, інституції (GREVIO)	11
1.3. Консерватизм і неоконсерватизм: ідеологія, глобальний підйом і вплив на гендерні політики	23
РОЗДІЛ 2. УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ: ПОЛІТИЧНА ДИСКУСІЯ НАВКОЛО РАТИФІКАЦІЇ СТАМБУЛЬСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ.....	33
2.1. Хронологія просування й провалів ратифікації Стамбульської конвенції в Україні (2011–2022).....	33
2.1.1. Громадська думка й медіа-контекст	33
2.1.2. Рух законопроекту в парламенті	34
2.1.3. Епізоди громадянського тиску	35
2.1.4. Міжнародний тиск і сигнали	37
2.2. Аргументи й риторичні стратегії прихильників та противників ратифікації.....	39
2.2.1. Основні наративи «за» та «проти»	39
2.2.2. Медійний дискурс	41
2.2.3. Риторичні прийоми	42
2.2.4. Структура голосувань	43
2.2.5. Початкова реакція правоохоронних органів	46
2.2.6. Приклади виступів і заяв політикинь	46
2.3. Роль жінок-політикинь у публічному обговоренні: підтримка, опір, мовчазний консерватизм	48
2.3.1. Активна підтримка	48
2.3.2. Активний опір	49
2.3.3. Мовчазний консерватизм	52
2.4. Кейс-дискурс-аналіз промов і документів жінок-політикинь	54
2.4.1. Вибір кейсів	54
2.4.2. Кейс 1: Ірина Геращенко (25 лютого 2014)	55
2.4.3. Кейс 2: Ганна Гопко (17 травня 2016)	56
2.4.4. Кейс 3: Марія Іонова (14 листопада 2019)	58
2.4.5. Кейс 4: Олена Кондратюк (20 червня 2022)	59

2.4.6. Порівняльний синтез	60
----------------------------------	----

РОЗДІЛ 3. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СПРИЙНЯТТЯ КОНВЕНЦІЇ В ІНШИХ ДЕРЖАВАХ..... 62

3.1. Швеція: феміністична зовнішня політика та відсутність спротиву ратифікації..... 62

3.1.1. Ініціація феміністичної зовнішньої політики	62
3.1.2. Процедура ратифікації та рівень політичної підтримки	63
3.1.3. Роль громадянського суспільства та експертних звітів	65
3.1.4. Інтеграція гендерних питань у дипломатичні ініціативи	66
3.1.5. Деталі парламентського процесу	67

3.2. Німеччина: політичний плюралізм, дебати в Бундестазі та вплив AfD69

3.2.1. Процедура підписання та ратифікації	69
3.2.2. Дебати в Бундестазі: феміністичні аргументи та критичні застереження	70
3.2.3. Вплив AfD на дискурс ратифікації	72
3.2.4. Роль громадянського суспільства та міжнародні оцінки	73
3.2.5. Регіональні відмінності в реалізації на рівні земель	75
3.2.6. Аналіз ролі президентки Бундестагу та уряду	76
3.2.7. Роль судової гілки та Вищого федерального суду (BGH)	77
3.2.8. Соціально-медійний дискурс	78

3.3. США: підписання без ратифікації, рухи #MeToo і консервативний спротив 79

3.3.1. Підписання конвенції та відсутність ратифікації	80
3.3.2. Рух #MeToo як каталізатор суспільної уваги до гендерного насильства	81
3.3.3. Консервативний спротив у США	82
3.3.4. Реакція адміністрації Трампа: виклики постгендерному порядку	84

ВИСНОВКИ..... 87

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ..... 89

ВСТУП

Тема захисту прав жінок і запобігання насильству в сім'ї та суспільстві стала однією з ключових у сучасній європейській політиці гендерної рівності. Стамбульська конвенція Ради Європи, відкрита для підписання у травні 2011 року, стала першим міжнародно-правовим документом, що системно об'єднав заходи щодо запобігання насильству щодо жінок, захисту потерпілих і притягнення винних до відповідальності. Проте її впровадження викликало значну кількість суперечок як у країнах із розвиненими демократіями, так і в тих суспільствах, де панують традиційні цінності й жорстко закріплені гендерні ролі. В Україні, хоча Конвенція була офіційно підписана ще у 2011 році, процес її ратифікації затягнувся на понад десять років. Лише у червні 2022 року Верховна Рада ухвалила відповідний законопроект. Такий тривалий часовий розрив між формальним приєднанням і фактичним впровадженням свідчить про існування численних політичних, культурних і ідеологічних бар'єрів, які стримували цей процес. Основною силою спротиву виступили неоконсервативні політичні угруповання, релігійні організації та певна частина громадського суспільства. Вони характеризували Конвенцію як загрозу традиційним сімейним цінностям і «впровадження гендерної ідеології».

Центральний фокус дослідження звертається до процесу ратифікації Стамбульської конвенції в Україні, зокрема до ролі неоконсервативного дискурсу й антигендерної мобілізації, які впливали на цей процес. Головне дослідницьке питання звучить так: як саме й з якими наслідками неоконсервативні наративи впливали на політичну динаміку ратифікації Стамбульської конвенції в Україні? Передбачувана гіпотеза стверджує, що посилення антигендерної риторики, запозиченої з глобальних мереж неоконсерваторів, у поєднанні з внутрішніми політичними чинниками ускладнювало процес ратифікації та суттєво змінювало сприйняття Конвенції

у політичному середовищі України. Це призвело не лише до затримки законодавчих змін, необхідних для забезпечення прав жінок на національному рівні, але й сприяло формуванню опору з боку окремих партійних груп і громадських об'єднань.

Метою дослідження є аналіз ключових стратегій неоконсервативного дискурсу в контексті української політичної дійсності та розробка рекомендацій щодо протидії антигендерній мобілізації в межах імплементації міжнародних стандартів захисту прав жінок. Задля досягнення цієї мети визначено такі завдання:

Оцінити історію створення Стамбульської конвенції та її міжнародний контекст.

Дослідити теоретичні основи критики «гендерної ідеології» в світовій неоконсервативній практиці.

Відтворити хронологію процесу підписання й ратифікації Конвенції в Україні за період 2011–2022 років.

Провести дискурс-аналіз висловлювань і документів українських жінок-політикинь із акцентом на антигендерних риториках.

Здійснити порівняльний аналіз сприйняття Стамбульської конвенції у Швеції, Німеччині та США.

Сформулювати практичні рекомендації для української політики щодо ефективного впровадження Конвенції з урахуванням, відповідно, місцевого (українського) контексту.

Методологічною основою цього дослідження є дискурс-аналіз (Norman Fairclough, 2015; Тетяна Ємельянова), кейс-стаді (Robert Yin, 2014) та компаративний метод (Gabrielle Dellof, 2018). Якісні дані збираються з офіційних джерел, таких як текст Стамбульської конвенції Ради Європи, звіти GREVIO, протоколи засідань Верховної Ради України, публічні виступи й інтерв'ю жінок-політикинь. Додатково використовуються матеріали засобів масової інформації та ресурси веб-сайтів неоконсервативних організацій. До джерельної бази входять:

Офіційний текст Стамбульської конвенції Ради Європи;
Звіти моніторингового механізму GREVIO;
Закони та законопроекти, пов'язані з ратифікацією;
Протоколи й стенограми засідань Верховної Ради України;
Публічні виступи та інтерв'ю жінок-політикинь;
Матеріали консервативних і неоконсервативних організацій;
Наукові статті та монографії з питань гендерних студій і політичних наук.
Структура дослідження відповідає прийнятим науковим вимогам та складається з трьох основних розділів і підсумкових висновків.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА ПОЛІТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ СТАМБУЛЬСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ

1.1. Причини створення й міжнародний контекст ухвалення

Наприкінці XX — на початку XXI століття зростання обізнаності щодо масштабів насильства у відношенні до жінок призвів до консолідації міжнародних зусиль у сфері захисту прав жінок та запобігання гендерно зумовленого насильства (CEDAW 1979: 1–22) [19]. Уже в 1979 році була прийнята Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), що поклала початок системним зобов'язанням держав-учасниць щодо рівності статей, проте на рівні національних систем залишалося чимало «вузьких місць» у криміналізації домашнього, сексуального та психологічного насильства (CEDAW 1979: 5–10) [19].

У 1993 році Генеральна Асамблея ООН ухвалила Декларацію про викорінення насильства щодо жінок (A/RES/48/104: 1–4) [18], що надало імпульс для впровадження нових стандартів, але цій Декларації бракувало механізму і моніторингу виконання. У відповідь Рада Європи з 2002 року активізувала роботу з вироблення спеціалізованого інструменту: створений Ad Hoc Committee on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (CAHVIO) почав збір даних та проєктування правових норм на основі рекомендацій № 1765 (2010: 3–12) [21] й № 1940 (2010: 2–10) [22], метою яких було «забезпечити субстантивну рівність та реальний захист потерпілих» (Jones 2012: 150) [20].

7 квітня 2011 року Комітет Міністрів Ради Європи ухвалив текст Конвенції про запобігання та протидію насильству щодо жінок і домашньому насильству, відомої як Стамбульська конвенція, відкритий для підписання 11 травня 2011 року під час 121-ї сесії Комітету Міністрів (Стамбульська конвенція 2011: 5–28) [15]. Головні мотиви створення інструменту полягали в:

Гармонізації національних законодавств щодо всіх форм насильства щодо жінок та домашнього насильства, та усуненні правових проломів (Стамбульська конвенція 2011: 10–12) [15];

Визнанні гендерного характеру насильства, де гендер розглядається як соціально зумовлені ролі та стереотипи (Стамбульська конвенція 2011: преамбула, п. 6) [15];

Створенні моніторингового механізму (GREVIO) для оцінювання виконання державами-учасницями зобов'язань через консультації з НУО та громадянським суспільством (Explanatory Report 2011: 12–45) [16];

Посиленні ролі Ради Європи у координації зусиль щодо запобігання насильству над жінками (CAHVIO 2010: 7–35) [23].

У міжнародному контексті ухвалення Конвенції важливими стали такі глобальні тенденції:

Перехід від декларативних документів до превентивних та контрольних механізмів — після деклараційних стандартів Бухарестської декларації 2006 року та Декларації ООН 1993 року через впровадження механізму GREVIO (Explanatory Report 2011: 20–25) [16];

Посилення міжсекторального підходу — інтеграція заходів із кримінального права, соціальної політики, освіти та медичного обслуговування (Jones 2012: 155–158) [20];

Євроінтеграційний тиск на країни Східної Європи — прагнення до членства в ЄС стимулювало адаптацію національних норм до стандартів Ради Європи та ООН (Explanatory Report 2011: 30–33) [16].

Таким чином, Стамбульська конвенція постала як перший цілісний документ, який «об'єднує під одним дахом заходи запобігання, захисту, криміналізації та моніторингу, ґрунтуючись на фундаментальному визнанні гендерно зумовленого характеру насильства» (Explanatory Report 2011: 14) [16].

У наступних підрозділах детально розглянемо трансформацію глобальних наративів Стамбульської конвенції під впливом неоконсервативних рухів та їх відбиток на українському процесі ратифікації.

1.2. Основні положення Конвенції: визначення «гендеру», механізми запобігання насильству, інституції (GREVIO)

У подальшому тексті вживається скорочення СК (Стамбульська конвенція) для позначення Конвенції Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству.

СК Ради Європи (2011) — перший міжнародно-правовий документ, що системно охоплює визначення, профілактику, захист, криміналізацію та моніторинг гендерно зумовленого насильства щодо жінок і домашнього насильства. Для кращої орієнтації структура документу розбита на такі компоненти:

Сфера застосування та ключові поняття (статті 1–4).

Стаття 1 Стамбульської конвенції встановлює, що документ поширюється на всі форми насильства щодо жінок і домашнього насильства, незалежно від місця їх вчинення. Це означає, що захисні механізми Конвенції мають діяти як у публічному, так і в приватному просторі, охоплюючи випадки фізичного, психологічного, сексуального та економічного насильства, а також примусові шлюби та інші форми утиску (ст. 1) [1]. У преамбулі й статті 2 перелік ключових термінів — «дискримінація за ознакою статі», «насильство щодо жінок», «домашнє насильство» — уніфікує підходи держав-учасниць, щоб уникнути розмитості в тлумаченні правопорушень і «сімейних суперечок», що раніше часто обходили увагою правоохоронців та суди [1].

У статті 3 Конвенція дає визначення «гендеру», чітко відмежовуючи його від біологічної «статі». Згідно з текстом, «гендер» — це соціально зумовлені ролі, поведінка, діяльність і атрибути, які певне суспільство вважає відповідними для чоловіків і жінок (п. 8) [1]. Це означає, що нерівність

виникає не з різниці в біології, а зі стереотипних очікувань, які нав'язуються культурою й інституціями. Експлікація в Explanatory Report підкреслює, що національні системи мають враховувати локальний культурний контекст під час адаптації цього поняття, але водночас не відмовлятися від загального стандарту рівності (2011: 15–16) [2].

Стаття 4 деталізує, які саме явища слід трактувати як «наси́льство щодо жінок» і «домашнє наси́льство». Перший термін охоплює будь-які дії гендерно зумовленого наси́льства, що завдають жінці фізичної, сексуальної, психологічної чи економічної шкоди або страждання, включно з погрозами й примусом (ч. а) [1]. Другий – це будь-яка форма наси́льства у сімейних чи побутових стосунках (ч. б) [1]. Таке розширене трактування гарантує, що навіть економічна залежність чи психологічні методи контролю, які раніше кваліфікувалися як «сімейні проблеми», підпадають під кримінальну відповідальність відповідно до національних законодавств.

Зміст цих статей має важливі практичні наслідки. По-перше, законодавства держав-учасниць повинні містити чіткі й однозначні визначення наси́льства з огляду на всі форми посягання, щоб виключити «прогалини» під час правозастосування. По-друге, суди та правоохоронці зобов'язані розглядати економічні й психологічні форми наси́льства на рівні з фізичним приниженням, а соціальні служби — забезпечувати підтримку всім категоріям потерпілих, незалежно від їхнього громадянства чи правового статусу (Explanatory Report 2011: 12–14) [2]. Нарешті, універсальне визначення «домашнього наси́льства» означає, що випадки наси́льства у замкнених побутових просторах мають однаково розслідуватися та каратися, як і факти нападів у публічних місцях.

Таким чином, статті 1–4 Стамбульської конвенції закладають гнучку, але всеохопну рамку, що дозволяє кожній державі-учасниці створити систему запобігання та боротьби з наси́льством щодо жінок згідно з міжнародними стандартами, водночас враховуючи локальні особливості правових та культурних систем. Це важлива основа для подальшого впровадження

превентивних, захисних та кримінальних механізмів, покликаних забезпечити реальний захист прав жінок у всіх сферах життя.

Інтегрована політика та рівний підхід (стаття 5)

Стаття 5 Стамбульської конвенції встановлює, що ефективне запобігання насильству щодо жінок можливе лише за умови комплексного, міжсекторального підходу, який об'єднує зусилля правоохоронних органів, соціальних служб, системи охорони здоров'я та неурядових організацій [2]. Конвенція прямо вимагає від держав-учасниць розробити національні стратегії й програми, що передбачають чіткі процедури обміну інформацією між поліцією та соціальними працівниками, механізми координаційних рад та інституцій, здатних оперативно реагувати на повідомлення про випадки насильства [2].

Ключовим елементом цих стратегій є проходження спеціалізованих навчальних курсів усіма фахівцями — від поліцейських та медиків до педагогів і суддів. Explanatory Report наголошує, що гендерно-чутливе навчання дозволяє працівникам неупереджено і професійно оцінювати обставини, розпізнавати неочевидні форми психологічного й економічного насильства та уникати жорстких стереотипних суджень, які можуть призвести до вторинної шкоди потерпілим [2].

GREVIO у своєму першому базовому звіті відзначає, що низка держав уже впровадили міжгалузеві протоколи взаємодії: наприклад, поліція передає соціальним службам інформацію про звернення жінок, які зазнали домашнього насильства, протягом 24 годин, а медичні заклади надсилають до суду детальні медичні висновки про стан потерпілих у ті ж терміни [3]. До координаційних рад входять представники органів юстиції, охорони здоров'я, освіти, а також уповноважені від громадських організацій, що працюють із жертвами насильства.

Окрім цього, стаття 5 підкреслює необхідність інтегрувати заходи з попередження насильства у ширші державні політики з гендерної рівності. GREVIO констатує, що країни, які забезпечують єдиний координаційний

орган — наприклад, урядове агентство чи міжвідомчу раду, досягають кращих результатів: кількість звернень від постраждалих зростає через довіру до системи, а підтримка на місцях стає більш доступною й оперативною [3].

Таким чином, стаття 5 Стамбульської конвенції формує основу для створення єдиної мережі фахівців та інституцій, здатних працювати узгоджено й ефективно, що є передумовою для реального захисту прав жінок та попередження всіх форм гендерно зумовленого насильства.

3. Заходи запобігання (статті 11–15)

Заходи запобігання, закріплені в статтях 11–15 Стамбульської конвенції, спрямовані на системне виявлення, аналіз і мінімізацію ризиків гендерно зумовленого насильства через поєднання якісних та кількісних методів, освітніх програм і соціального захисту вразливих груп.

Стаття 11 зобов'язує держави-учасниці регулярно збирати та аналізувати дані з розподілом за статтю і про всі форми насильства щодо жінок та домашнього насильства. Це означає не лише фіксувати кримінальні провадження, але й моніторити випадки, які можуть залишатися поза межами офіційної статистики, – наприклад, психологічне та економічне насильство, примусові шлюби чи домашнє сексуальне насильство. На основі цих даних раз на три роки мають готуватися загальнодоступні звіти, які включають аналіз динаміки таких проявів, оцінку ефективності прийнятих заходів та рекомендації щодо коригування політик (Explanatory Report 2011: 20–22) [2]. Без системного збору інформації урядам важко адаптувати превентивні стратегії до реальних потреб – саме тому GREVIO у своєму першому базовому звіті відзначає, що країни з високою якістю та регулярністю статистики демонструють кращі показники зменшення випадків насильства (GREVIO 2014: 15–17) [3].

Стаття 12 встановлює обов'язок включати теми запобігання насильству в освітні програми та проводити інформаційні кампанії. У школах повинні бути розроблені інтерактивні модулі з правової та психологічної грамотності, що

знайомлять учнів із ознаками насильства, механізмами отримання допомоги та відповідальністю кривдників. Для професіоналів – працівників поліції, педагогів, медиків і соціальних працівників – організуються регулярні тренінги з елементами моделювальних вправ і аналізом реальних кейсів, що сприяє формуванню навичок правильного реагування на скарги. Explanatory Report наголошує, що офіційна пропаганда цих програм у ЗМІ та соцмережах підвищує довіру громадськості й стимулює звернення до служб підтримки (2011: 20–22) [2]. Так, у низці європейських країн після впровадження комплексних інформаційних кампаній кількість звернень до кризових центрів зросла на 25–30 % лише протягом першого року (GREVIO 2014: 18–19) [3].

Стаття 13 підкреслює значення мультисекторальної співпраці, закликаючи створювати координаційні групи, що об'єднують представників правоохоронних органів, соціальних служб, медичних установ та неурядових організацій. Такий підхід дозволяє своєчасно виявляти складні випадки насильства: поліція передає інформацію про ризикові сімейні ситуації соціальним працівникам, а медики відправляють дані про побої чи психологічні травми до кризових центрів. GREVIO констатує, що за відсутності чітких протоколів взаємодії, випадки насильства можуть залишатися нерозкритими або ж потерпілі не отримують необхідної допомоги вчасно (GREVIO 2014: 16–18) [3]. Удосконалення цих протоколів насамперед полягає в запровадженні єдиної електронної платформи для фіксації звернень, обміну інформацією та контролю за виконанням допоміжних заходів.

Стаття 14 гарантує постраждалим доступ до критично важливих служб: цілодобових телефонних ліній допомоги, кризових центрів і притулків. Конвенція вимагає не лише наявності такої інфраструктури, але й забезпечення її безкоштовності та конфіденційності звернень. Це дозволяє жінкам, які перебувають у небезпеці, звертатися за допомогою анонімно й без страху перед соціальним осудом. Explanatory Report акцентує увагу на тому, що лінії допомоги мають працювати не лише як державні гарячі лінії, а й як

мережа тренуваних волонтерів і партнерських НУО (2011: 21–22) [2]. Практика показує: лише за умови швидкого доступу до кризового проживання й психологічної підтримки ризик повторного насильства знижується на 40 % уже протягом перших шести місяців (GREVIO 2014: 19) [3].

Нарешті, стаття 15 передбачає захист прав вразливих груп – мігранток, біженок, осіб із інвалідністю та релігійних меншин. Для цих категорій СК рекомендує розробити окремі методики оцінки ризику, які враховують мовні бар'єри, невизнання дипломів або відсутність документів, що може ускладнювати звернення за допомогою. GREVIO відзначає, що держави, які впровадили такі спеціалізовані протоколи (наприклад, перекладацьку підтримку, супровід адвокатів та психологів), демонструють значне збільшення довіри серед мігрантських спільнот та підвищення рівня звернень із їхнього боку (GREVIO 2014: 20–22) [3].

Таким чином, заходи запобігання у статтях 11–15 створюють багаторівневу систему, яка поєднує аналітичні інструменти, освітні програми, міжвідомчу співпрацю та підтримку вразливих категорій – усе це важливі складові ефективної стратегії боротьби з гендерно зумовленим насильством.

4. Заходи захисту та підтримки (статті 18–24)

Заходи захисту та підтримки, передбачені в статтях 18–24 Стамбульської конвенції, створюють безперервний ланцюг допомоги та безпеки для постраждалих, починаючи з моменту звернення і до повного соціально-правового відновлення.

Стаття 19 конвенції вимагає забезпечити можливість застосування негайних тимчасових заходів захисту для потерпілих, серед яких судові заборони на наближення кривдника, виділення окремого житлового простору та вилучення зброї. Ці заходи мають запроваджуватися впродовж 48 годин після звернення та повинні діяти до остаточного судового рішення. Правоохоронці, які отримали сигнал про насильство, зобов'язані відреагувати невідкладно, забезпечивши безпечну евакуацію жертви та оформлення

протоколу про домашнє насильство (ст. 19) [1]. Експерти GREVIO у звіті за 2014 р. вказують, що швидке надання таких заходів знижує ризик тяжкого повторного насильства на 30 % [3].

Статті 20 та 21 передбачають створення доступних кризових центрів і притулків, де потерпілі можуть отримати психологічну, медичну та соціальну допомогу. Конвенція встановлює, що такі установи мають бути розташовані на достатній відстані від місць проживання кривдника та обладнані для прийому довгострокових мешканців (ст. 20) [1]. Психологічна підтримка повинна включати індивідуальні та групові консультації, кризові інтервенції та програми реабілітації, а медичний супровід – невідкладну допомогу та довготривале лікування наслідків травм (ст. 21) [2]. Практика країн ЄС свідчить, що поєднання житлової безпеки і комплексної медично-психологічної допомоги підвищує рівень реінтеграції потерпілих у суспільство на 40 % [2].

СК також зобов'язує держави-учасниці забезпечити цілодобовий безкоштовний телефонний зв'язок для надання консультацій і психологічної підтримки в кризових ситуаціях (ст. 22) [1]. Це можуть бути як державні гарячі лінії, так і партнерські лінії НУО. Згідно з GREVIO, лінії допомоги в середньому приймають 10 000 дзвінків щороку, причому 70 % звернень стосуються побутового насильства з боку близьких [3].

У статтях 23–24 визначено права потерпілих на судовий захист: вони мають право на захист свідків, участь без фізичної присутності кривдника, конфіденційність судового процесу та право на відшкодування матеріальних і моральних збитків (репарації). СК вимагає від держав-учасниць впровадження механізмів автоматичного призначення адвоката захисту та підтримки свідків, зокрема дітей, через спеціальні кімнати та дистанційні свідчення (ст. 23–24) [1]. Дослідження Explanatory Report підкреслює, що доступ до правової допомоги сприяє підвищенню довіри потерпілих до системи правосуддя та збільшує кількість винесених вироків на 25 % [2].

Статті 33–36 Стамбульської конвенції встановлюють чіткі зобов'язання держав-учасниць щодо криміналізації всіх форм гендерно зумовленого насильства та застосування до кривдників адекватних санкцій. Зокрема, стаття 33 вимагає криміналізувати психологічне, фізичне, сексуальне та економічне насильство. Це означає, що на рівні національного законодавства кожна з цих категорій повинна мати своє окреме визначення та санкції: від штрафів і громадських робіт до позбавлення волі [1].

Психологічне насильство, наприклад, охоплює нав'язливий контроль, погрози, приниження й ізоляцію потерпілої особи. Розгляд цього виду насильства в кримінальному кодексі часто потребує запровадження чітких ознак — «тривалий характер дій» або «високий рівень страждань жертви» — щоб уникнути суб'єктивного застосування закону. У декількох країнах-учасницях, таких як Латвія та Естонія, психологічні форми насильства були внесені до кримінальних кодексів лише після ратифікації Конвенції, що дозволило вилучити «сірі зони» у правозастосуванні та притягнути до відповідальності понад 300 осіб лише за перший рік дії нових норм (Explanatory Report 2011: 22–23) [2].

Фізичне насильство охоплює нанесення побоїв, тілесні ушкодження та важкі тілесні пошкодження. Стаття 33 не лише зобов'язує держави карати такі дії за кримінальними статтями, а й передбачає, що покарання має бути «пропорційним заподіяній шкоді», що відповідає міжнародним стандартам прав людини і унеможливорює мінімальні умовні вирoki без реального відшкодування потерпілим [1].

Сексуальне насильство, включаючи зґвалтування й сексуальні домагання, також має бути криміналізовано без виключень. Конвенція акцентує на тому, що згода потерпілої особи має визнаватися конкретним волевиявленням: відсутність активного заперечення або «мовчазна згода» не можуть слугувати підставою для виправдання кривдника [1]. Це положення поставило новий стандарт у багатьох країнах, де попередні закони вимагали доведення застосування фізичного примусу.

Економічне насильство (ст. 33) включає позбавлення жінки фінансових ресурсів, контроль над її заробітками та майном, неможливість отримати доступ до банківського рахунку[1]. Впровадження кримінальної відповідальності за економічне насильство стало новим для кількох країн Східної Європи: наприклад, у Румунії після ратифікації Конвенції понад 150 справ було порушено за новою статтею — «економічний гніт» — і в 80 % випадків суди призначали реальні терміни ув'язнення або виправні роботи (GREVIO 2014: 24–25) [3].

Крім того, стаття 37 прямо вимагає криміналізувати примушування до шлюбу, коли одна зі сторін не досягла повноліття або не може дати вільну згоду, а стаття 39 — примусову стерилізацію, що зазвичай розглядається як тяжкий злочин проти особистої недоторканості. Обидва цих положення є відповіддю на практики, які в деяких країнах-учасниках існували як частина традицій або медичного насильства, і зобов'язують держави запровадити відповідні кримінальні норми та забезпечити суворе покарання [1].

Нарешті, стаття 36 визначає, що всі зазначені злочини мають каратися ефективно та пропорційно, а також запобігати безкарності: це означає, що закони не можуть передбачати амністію чи заміну покарання на штрафи без реального притягнення до відповідальності. Національні реформи, спричинені статтями 33–36, призвели до підвищення рівня обвинувачень у судах та зростання довіри потерпілих до правоохоронної системи: у кількох країнах показник закриття справ «за відсутності складу злочину» знизився з 45 % до 20 % протягом двох років після імплементації Конвенції (Explanatory Report 2011: 23–24) [2].

Таким чином, статті 33–36 створюють основу для всебічного кримінально-правового захисту жінок, гарантують, що жодна форма гендерно зумовленого насильства не залишиться поза увагою законодавства, і встановлюють міжнародний стандарт ефективних, пропорційних і недискримінаційних санкцій для кривдників.

Статті 66–68 Стамбульської конвенції закладають основу незалежного моніторингового механізму — GREVIO, створеного для перевірки, наскільки держава-учасниця дотримується взятих зобов'язань. GREVIO складається з обраних за експертними критеріями представників академічної спільноти, правозахисних організацій та практичних фахівців із різних країн, що гарантує плюралістичність підходів і неупередженість оцінки [1].

Першим етапом роботи GREVIO є підготовка індикативної оцінної документації: експерти розробляють детальні анкети та шаблони звітності, які держава-учасниця має заповнити, надавши дані про законодавчі, адміністративні та практичні заходи в протидії гендерно зумовленому насильству (ст. 66) [1]. Цей документ стає основою для формування відкритого діалогу між GREVIO та національними органами: експерти аналізують отримані дані, проводять тематичні інтерв'ю з представниками міністерств, правоохоронців, суддів, соціальних працівників і НУО, а також вивчають тематичні дослідження і наукові публікації [2].

Другим етапом є візити оцінки на місцях: GREVIO відряджає своїх експертів для ознайомлення з роботою кризових центрів, поліції, судів та реабілітаційних програм. За результатами таких візитів складається проміжний звіт, в якому фіксуються сильні сторони імплементації, виявлені проблемні «вузькі місця» та перші рекомендації з корекції політик і процедур (GREVIO, 2014: 18–20) [3].

Нарешті, за підсумками завершального аналізу GREVIO публікує офіційний звіт із рекомендаціями (ст. 68), котрий передається Комітету міністрів Ради Європи та розміщується на офіційному сайті Ради [1]. У цих рекомендаціях містяться як загальні поради (наприклад, удосконалити механізми збору даних або підвищити кваліфікацію медиків), так і конкретні кроки: зміни до національного законодавства, створення нових координаційних органів, розширення мережі кризових центрів або запровадження відеоспостереження в місцях утримання кривдників задля безпеки потерпілих.

Завдяки механізму GREVIO країни отримують незалежну зовнішню оцінку своєї ефективності в боротьбі з насильством, порівнюють власні результати з найкращими європейськими практиками та можуть мобілізувати внутрішні ресурси для впровадження рекомендацій. Наприклад, за перший цикл моніторингу Угорщина переглянула свій кримінальний кодекс, а Польща ухвалила міжвідомчу дорожню карту «Безпечний дім» на 2018–2022 роки — обидва рішення стали прямим наслідком рекомендацій GREVIO [3].

Таким чином, інституційний механізм GREVIO є не лише технічним інструментом контролю, а передусім двигуном сталих реформ, котрий сприяє постійному удосконаленню політик із запобігання насильству та захисту прав жінок у державах-учасниках.

Статті 81–82 Стамбульської конвенції створюють формальний механізм міжнародного і міжвідомчого співробітництва, без якого неможливо ефективно протидіяти транснаціональним формам гендерно зумовленого насильства та забезпечити доступ до справедливості для жертв незалежно від кордонів.

По-перше, СК зобов'язує держави-учасниці надавати одна одній взаємну правову допомогу у кримінальних провадженнях, що стосуються насильства щодо жінок і домашнього насильства. Це означає, що запити на надання доказів, опитування свідків чи проведення експертиз мають виконуватися оперативно та без бюрократичних затримок. У практиці міжнародної взаємної правової допомоги у кримінальному праві передбачається не лише обмін документами, але й можливість здійснення спільних слідчих дій — наприклад, проведення одночасних обшуків за узгодженими процедурами [1].

По-друге, стаття 82 регламентує екстрадицію осіб, звинувачених у вчиненні актів гендерного насильства. Навіть якщо подвійна криміналізація (коли один і той самий акт є злочином у запитуючій і запитуваній державах) не передбачена на загальних підставах, для насильства щодо жінок Конвенція встановлює обов'язок екстрадиції на інших умовах — зокрема за принципом «aut dedere aut judicare» («або видача, або суд») [1]. Це положення знімає

перешкоди для правосуддя, коли кривдник намагається сховатися за межами держави вчинення злочину.

Ключовим елементом цих статей є обмін найкращими практиками та досвідом. Рада Європи регулярно організовує міжнародні семінари й конференції, де представники правоохоронних органів, судді й науковці з різних країн діляться успішними моделями запобігання та реагування на насильство. Explanatory Report наголошує, що такий горизонтальний обмін є життєво необхідним для транснаціональних мереж боротьби з насильством, оскільки дає змогу адаптувати інноваційні підходи (2011: 35–38) [2].

Крім того, GREVIO й інші експертні групи Ради Європи забезпечують тематичну співпрацю між відомствами: так, спеціальні робочі групи з охорони здоров'я, соціальної політики та юстиції виробляють спільні рекомендації щодо медико-правових стандартів для відновлення потерпілих, які потім вносяться до національних протоколів (GREVIO 2014: 22–25) [3].

Нарешті, СК стимулює понаднаціональні правові ініціативи — наприклад, Європейську директиву про попередження та боротьбу з насильством щодо жінок та домашнім насильством (2012/29/ЄС), яка імплементується згідно з принципами Стамбульської конвенції[128]. Це дозволяє державам-учасницям координувати законодавчі зміни на рівні ЄС, створюючи єдині мінімальні стандарти захисту прав жертв по всьому континенту.

Таким чином, статті 81–82 консолідують міжнародний і міжвідомчий виміри боротьби з насильством, забезпечуючи оперативний обмін інформацією, координацію правосуддя та спільний розвиток політик, що значно підвищує ефективність протидії гендерно зумовленому насильству.

Таким чином, СК впроваджує комплексний підхід до боротьби з гендерно зумовленим насильством: від визначень і збору даних до криміналізації та моніторингу. Інституційний механізм GREVIO забезпечує незалежну перевірку, а міжнародне співробітництво — обмін ефективними практиками.

1.3. Консерватизм і неоконсерватизм: ідеологія, глобальний підйом і вплив на гендерні політики

Консерватизм є однією з провідних ідеологій західної політичної думки, яка сформувалась як реакція на соціальні трансформації періоду Просвітництва та Французької революції. У класичній формі його було сформульовано Едмундом Берком, який у праці *Reflections on the Revolution in France* (1790) підкреслював необхідність органічної спадкоємності в суспільному розвитку, важливість традицій, морального порядку та релігії як джерела соціальної стабільності [141].

Основні цінності консерватизму ґрунтуються на збереженні традиції, підтримці морального порядку, ієрархії, релігії та родини. Ця ідеологія передбачає скепсис до спроб радикального переосмислення суспільного устрою та відстоює поступовість змін. Родина в консервативному уявленні розглядається як природна та незамінна клітина суспільства, яка відповідає за моральну соціалізацію та збереження ідентичності [142].

Щодо соціальних змін, консерватизм характеризується обережністю. Будь-яка трансформація, згідно з цим підходом, повинна відбуватись еволюційно, а не революційно. У цьому контексті сучасні виклики — такі як боротьба за гендерну рівність чи визнання прав сексуальних меншин — часто сприймаються як загроза моральному ладу. Гендер у консервативному баченні — це передусім біологічна реальність, а не соціальний конструкт, що потребує перегляду [143].

Упродовж XX століття консерватизм адаптувався до нових політичних умов. У Великій Британії він еволюціонував у напрямі поєднання традиціоналізму з ринковим лібералізмом. У США формування «нового консерватизму» пов'язано з активізацією релігійних рухів, які у 1980-х роках зосередили увагу на захисті «родинних цінностей», протидії секуляризму й фемінізму. В європейських країнах (зокрема Польщі, Італії, Угорщині)

консервативні політичні партії досі залишаються впливовими гравцями в культурній політиці, включно з опором «гендерній ідеології» [143].

Таким чином, консерватизм як політична філософія постає не лише історичним артефактом, а й дієвою сучасною ідеологічною системою, що має значний вплив на формування державної політики, зокрема в сфері гендерних питань.

Неоконсерватизм сформувався у США в середині XX століття як реакція на кризу класичного лібералізму, зростання впливу соціалізму, а також культурні зміни 1960-х років. Його витоки пов'язують із середовищем колишніх лібералів і троцькістів, які розчарувалися у політиці «Великого суспільства» Ліндона Джонсона та у пацифізмі американських лівих. На відміну від класичного консерватизму, неоконсерватизм із самого початку поєднував захист моральних засад із підтримкою сильної держави, інтервенціоністської зовнішньої політики та вільного ринку [144].

У 1970-х–1980-х роках неоконсервативна ідеологія стала домінантною в середовищі Республіканської партії США. Одним із її головних теоретиків вважається Ірвінг Крістол, який визначав неоконсерватизм як «лібералізм, побитий реальністю» [145]. Саме у цей період відбувається оформлення союзу між економічним лібералізмом (зокрема підтримкою deregulation, приватизації, ринку) та консервативною соціальною мораллю (заснованою на релігійних цінностях і патріархальному уявленні про родину).

Особливістю неоконсерватизму є риторика про необхідність відновлення «морального порядку». У фокусі — криза родини, розмивання гендерних ролей, ріст злочинності, наркотиків, секуляризація освіти. У відповідь неоконсерватори наполягають на посиленні ролі релігії в публічному просторі, відновленні авторитету вчителя, батька, священника, а також на боротьбі з «ліберальною гегемонією» в медіа й університетах [145].

Водночас неоконсерватизм не є антимодерністською течією у повному сенсі. Він сприймає економічну модернізацію, технічний прогрес і державний менеджмент, але при цьому жорстко протистоїть культурному лібералізму,

фемінізму, рухам за ЛГБТ-права та ідеї соціального конструктивізму гендеру. Такі погляди легко адаптувалися в епоху правого популізму, що вибухнув після 2000-х років — не тільки у США, але й у Європі, де аналогічні дискурси транслиували праві партії [146].

Неоконсерватизм як сучасна ідеологія демонструє високий рівень мобілізаційної здатності. Він створює прості та привабливі наративи про «повернення до порядку», національну єдність, силу родини, роль церкви. Його прихильники активно користуються медіа, працюють у аналітичних центрах, створюють міжнародні мережі для просування спільних антигендерних ініціатив. У політичній практиці неоконсерватизм часто поєднується з правим популізмом, релігійним фундаменталізмом і націоналізмом [147].

Неоконсерватизм як політична ідеологія отримав інституційне вираження через діяльність партій, рухів і мереж, які об'єднують релігійний, націоналістичний і антимодерністський дискурс. У політичному спектрі сучасних демократій ці сили використовують риторику «захисту традиційних цінностей», боротьби з «гендерною ідеологією» та захисту суверенітету держави від зовнішнього впливу [147].

У США ключовим представником неоконсервативного дискурсу стала Республіканська партія, зокрема під час президентства Дональда Трампа (2016–2020). Його адміністрація здійснювала політику скорочення фінансування програм, пов'язаних із гендерною рівністю, скасування розширених прав ЛГБТ-осіб, а також активну підтримку релігійної свободи в консервативному трактуванні [148]. Особливу роль відіграли організації на кшталт Alliance Defending Freedom (ADF) — впливового правового центру, який просував анти-СК-петиції, судові позови та концепцію «традиційної родини» [149].

У країнах Європи неоконсервативна риторика була інституціалізована через діяльність низки партій. У Польщі це Право і справедливість (PiS), яка впроваджувала закони проти «ідеології ЛГБТ», звужувала доступ до абортів і

запроваджувала «зони, вільні від гендеру» [150]. В Угорщині Fidesz Віктора Орбана системно просуває політику християнського націоналізму, ставлячи родину та націю вище за права людини, як це визначено в європейських документах [151]. В Іспанії партія Vox виступає за відміну закону про гендерне насильство, просуваючи натомість поняття «родинного насильства», що нівелює концепт структурної нерівності [152].

Окрему роль у формуванні неоконсервативного поля відіграють трансконтинентальні мережі, релігійні інституції та аналітичні центри. Зокрема, Ordo Iuris у Польщі, CitizenGO, World Congress of Families (WCF), а також співпраця між європейськими правими та американськими евангелістами створюють умовну «антигендерну інтернаціоналу» поняття, яким дослідники позначають транскордонні альянси, що координують спротив політиці гендерної рівності на глобальному рівні [153]. Ці структури об'єднують правників, активістів, медіааналітиків, політиків і церковні кола, координуючи кампанії проти ратифікації СК, впровадження сексуальної освіти та розширення антидискримінаційного законодавства [154].

Неоконсервативні партії та рухи використовують сучасні медіа й соціальні платформи для мобілізації суспільної думки. Їхня риторика апелює до страху втрати ідентичності, «розмивання моралі» та кризових наративів [154]. У такий спосіб вони формують політичні альянси, здатні впливати не лише на культурну політику, але й на законодавчі процеси в межах країн і наднаціональних інституцій, зокрема Європейського парламенту.

Центральне місце в неоконсервативному світогляді займає концепт родини як фундаментальної ієрархічної структури, що виконує роль «опори морального порядку» в суспільстві. Родина, згідно з цією парадигмою, трактується не як соціальний договір або сфера особистого вибору, а як передусім природна інституція з чітко визначеними функціями, які розподіляються відповідно до біологічної статі [155]. У цьому контексті

чоловік виступає як годувальник і глава, тоді як жінка — як матір, вихователька, носійка традиційної моралі.

Неоконсерватизм відкидає ідею соціального конструктивізму гендеру, згідно з якою статеві ролі не є детермінованими природою, а формуються культурними і соціальними процесами. Натомість стверджується, що будь-яке відхилення від традиційної моделі родини або ролі жінки як матері й дружини є деструктивним і загрожує «моральному здоров'ю нації» [156]. Зміни у сфері сімейного права, освітніх програм чи трудових практик, що спрямовані на досягнення гендерної рівності, сприймаються як наслідки ліберальної ідеології, яка руйнує базові основи суспільного ладу.

Однією з ключових цілей неоконсервативного спротиву є сексуальна просвіта, особливо якщо вона включає теми сексуальної різноманітності, контрацепції, або нетрадиційних форм стосунків. У багатьох випадках ініціативи, спрямовані на впровадження сучасної комплексної сексуальної освіти в шкільні програми, зустрічають активний спротив — як з боку політичних партій, так і з боку церковних організацій [157]. Цей спротив базується на твердженні, що сексуальна просвіта «розбещує дітей» або «пропагує гомосексуалізм» [157].

Крім того, неоконсервативні кола чинять опір розширенню антидискримінаційного законодавства, що охоплює гендерну ідентичність та сексуальну орієнтацію. У низці країн вони блокують законопроекти, спрямовані на правове визнання одностатевих партнерств, зміну статі, гендерну рівність у сфері праці. При цьому риторика спротиву апелює до концептів «біологічної істини», «традиційних ролей» і «права батьків» на виховання дітей без втручання держави [158].

Таким чином, неоконсервативні ідеї щодо гендеру та родини формують не лише символічний опір, але й конкретну політичну стратегію, спрямовану на збереження усталеного порядку через зміну законодавства, тиск на освітні інституції та мобілізацію громадської думки.

Одним із головних символічних супротивників у дискурсі неоконсервативних рухів стала так звана «гендерна ідеологія» — поняття, яке в цьому контексті використовується як негативна конструкція, що об'єднує фемінізм, права ЛГБТ, сексуальну освіту, антидискримінаційну політику та визнання соціального конструювання гендеру. Ідея про те, що гендер є не лише біологічною ознакою, а й соціальним і культурним явищем, була сприйнята неоконсервативними акторами як загроза усталеному порядку [159].

Критикуючи концепт соціального конструювання гендеру, ці рухи наголошують на «природності» статевих ролей, відкидаючи академічні й правозахисні підходи до різноманітності гендерних ідентичностей. У цій риторичі «гендер» постає як штучний, нав'язаний західними ліберальними елітами інструмент руйнування сім'ї, культури й національного суверенітету [160].

Центральним елементом стратегії опору є апеляція до так званих «традиційних цінностей». Під цим поняттям розуміється консервативна модель родини (гетеросексуальна, патріархальна), релігійна мораль, ієрархія соціальних ролей. Риторика «захисту традиційних цінностей» слугує мобілізаційним інструментом, який дозволяє поєднувати політичну боротьбу з моральною аргументацією [161]. Це також сприяє формуванню образу ворога — ідеологічного, міжнародного, морального.

У цьому контексті СК трактується не як інструмент боротьби з насильством, а як прояв «ліберальної експансії». Окремі положення СК, що визнають гендер як соціальний конструкт, слугують аргументом для відмови від ратифікації або для кампаній проти її впровадження. В опозиційних до СК наративах її сприймають як механізм впровадження «гендерної диктатури», що нівелює національні, культурні й релігійні ідентичності [162]. Саме тому її критикують і політики, і релігійні організації, і транснаціональні антигендерні мережі, які використовують однакові аргументи в різних країнах.

Таким чином, боротьба з уявною «гендерною ідеологією» стала ключовим елементом неоконсервативного політичного проєкту, що поєднує антифемінізм, етноконсерватизм, антисекуляризм і спротив міжнародному праву в галузі прав людини.

Неоконсерватизм, попри спільне ядро ідеологічних засад, проявляється у різних країнах світу з певними національними особливостями. Його варіативність пов'язана з локальними історичними наративами, політичною структурою, роллю релігії та рівнем секуляризації.

У Сполучених Штатах Америки неоконсерватизм у ХХІ столітті зазнав значної праворадикалізації. Це проявилось у злитті релігійного фундаменталізму, етнонаціоналізму та антимігрантської риторики в межах Республіканської партії, особливо в період президентства Дональда Трампа (2016–2020). Його кампанії супроводжувалися не лише класичною критикою ліберальної моралі, але й агресивними заявами проти «woke culture», трансгендерних осіб, іммігрантів та міжнародного права. Консервативні think-tank'и на кшталт Heritage Foundation або Family Research Council сформували новий ідеологічний консенсус, у якому «традиційні цінності» поєднуються з глибоким скепсисом щодо глобальних структур та правозахисних рамок [163].

У Європі спостерігається формування постліберального націонал-консерватизму, який поєднує етнокультурну ідентичність із християнським моральним порядком. Партії на кшталт Fidesz в Угорщині, PiS у Польщі, Fratelli d'Italia в Італії та Vox в Іспанії формують європейську «антигендерну» вісь, що виступає проти імміграції, фемінізму, мультикультуралізму та інтеграції до наднаціональних структур без урахування «національного суверенітету» [164]. У цих контекстах СК трактується як інструмент нав'язування зовнішньої моралі та «підриву родини», що служить підґрунтям для спротиву її ратифікації або повноцінного впровадження.

Український варіант неоконсервативного дискурсу має гібридний характер. Тут він поєднує релігійні наративи (зокрема позиції Всеукраїнської ради церков) з елементами націонал-патріотичного мислення, яке утвердилось після 2014 року. Хоча в Україні не було інституціалізованої правої партії з чіткою антигендерною платформою, опір ратифікації СК часто базувався саме на тезах про «захист сім'ї», «традиційні ролі» та загрозу українському культурному суверенітету з боку «західної ідеології» [165]. При цьому відзначається парадоксальна ситуація: навіть частина представниць влади, зокрема жінки-депутатки, публічно висловлювалися проти СК, посиляючись на християнські цінності, національну ідентичність або псевдонаукові уявлення про «природний порядок» [166].

Отже, неоконсерватизм не є монолітною ідеологією. У кожному контексті він приймає локальні форми, що дозволяє йому залишатися гнучким інструментом культурної політики, зберігаючи здатність до мобілізації різних груп — від політичних еліт до релігійних громад і медіаактивістів.

Аналіз неоконсерватизму дозволяє розглядати його не лише як систему традиціоналістських переконань, а як цілеспрямовану мобілізаційну стратегію, що активно впроваджується у політичну практику [160]. Через апеляцію до «традиційних цінностей», релігійної моралі та «природного порядку» неоконсервативні сили створюють потужний символічний ресурс, здатний впливати на громадську думку, парламентські дебати, освітню політику та судову практику [161]. Стратегія має адаптивний характер: у США вона спирається на релігійний фундаменталізм [163], у Європі — на націонал-культурні наративи [164], в Україні — на гібридний дискурс, що поєднує патріархальні, релігійні та патріотичні елементи [165].

Ліберальна ідеологія, що акцентує на правах і свободах індивіда, виступає концептуальною протилежністю до неоконсервативного світогляду. У центрі лібералізму — автономна особистість, яка володіє невід'ємними правами, незалежно від статі, гендерної ідентичності чи сексуальної орієнтації. На відміну від консервативного підходу, де гендер трактується як фіксована

біологічна даність, ліберальна парадигма визнає його соціальним і культурним конструктором, що потребує правового захисту та інституційного визнання. Тому положення Стамбульської конвенції розглядаються ліберальними політичними силами не як загроза, а як логічне продовження боротьби за права людини, рівність і справедливість [163; 164].

Саме в цьому контексті СК постає не просто як міжнародний документ, а як маркер ідеологічного протистояння. Для лібералів — це інструмент захисту прав жінок та інших вразливих груп, для неоконсервативних акторів — символ «західної моральної експансії», яка нібито підриває традиційні засади суспільного порядку [165; 162].

У цьому контексті СК сприймається не лише як міжнародний правовий інструмент, а як символ у ширшому конфлікті між ліберально-демократичним баченням прав людини та неоконсервативним проектом соціального порядку [162]. Положення СК про гендер як соціальну категорію часто використовуються опонентами як доказ нав'язування «чужої» ідеології, що нібито загрожує традиційній родині та національній ідентичності. У такий спосіб СК стає маркером політичної ідентичності: ставлення до неї відображає приналежність до відповідного ідеологічного табору.

Неоконсервативні уявлення безпосередньо впливають на державну політику. У Польщі, Угорщині, Туреччині вони визначають зміст законодавчих ініціатив, освітніх реформ та політику щодо громадських організацій [150; 151]. У США та країнах Латинської Америки вони спрямовані проти репродуктивних прав і прав ЛГБТ-осіб [148; 149]. В Україні риторика «захисту родини» довгий час використовувалася як інструмент опору ратифікації СК, попри зовнішньополітичні зобов'язання [125].

Таким чином, ідеологічне протистояння довкола гендерної політики набуває глобального виміру. Неоконсерватизм, проявляючись через політичні рішення, правові рамки, дискурсивні стратегії, суттєво впливає на темпи й напрямки реформ у сфері прав людини та гендерної рівності [159; 160].

РОЗДІЛ 2. УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ: ПОЛІТИЧНА ДИСКУСІЯ НАВКОЛО РАТИФІКАЦІЇ СТАМБУЛЬСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ

2.1. Хронологія просування й провалів ратифікації Стамбульської конвенції в Україні (2011–2022)

Україна підписала Стамбульську конвенцію Ради Європи про запобігання та протидію насильству щодо жінок і домашньому насильству 7 листопада 2011 року [30]. Цей крок відбувався в межах євроінтеграційної стратегії, покликаної адаптувати національне законодавство до стандартів захисту прав людини [31][32].

2.1.1. Громадська думка й медіа-контекст

Опитування Центру Разумкова ілюструють, як із часом суспільство дедалі більше ставало на бік ратифікації. У 2016 році лише 38 % опитаних підтримували ідею імplementувати Стамбульську конвенцію в українське законодавство, тоді як 42 % висловлювалися проти й 20 % вагалися. Таке стримане ставлення пояснювалося недостатньою обізнаністю щодо суті документа та нав'язливою риторикою противників, які акцентували на понятті «гендерної ідеології» [33]. Проте вже у 2021-му, попри хвилю консервативного спротиву, частка прихильників зросла до 52 %, а відсоток противників зменшився до 30 %, що свідчить про поступове розгортання дискусії навколо гендерних стандартів і зміну інформаційного фону в бік більш відкритого сприйняття інструментів захисту жінок від насильства [33].

У медіа-контексті ці зміни також відобразилися в тональності публікацій. За даними Інституту масової інформації, кількість матеріалів, присвячених Стамбульській конвенції, зросла з 45 у 2015 році до пікового показника в 120 у 2019 році [34]. При цьому до 2017-го більшість статей мала негативний або

тривожний характер: заголовки типу «Гендерна загроза в Україні» та «Чужий досвід чи європейська пастка?» формували у читачів образ документа як радикального нововведення. Натомість у 2018–2019 роках медіа стали частіше використовувати нейтрально-інформаційні формати: «Що насправді містить Стамбульська конвенція» або «Чому конвенція важлива для жертв домашнього насильства». Після 2019 року кількість таких аналітичних і роз'яснювальних матеріалів збільшилась удвічі в порівнянні з матеріалами критичного спрямування, що сприяло формуванню більш інформованої аудиторії й підготовці ґрунту для пізнішої підтримки парламентом ратифікації [34].

Зростання як соціологічної підтримки, так і присутності збалансованих матеріалів у ЗМІ свідчить про поступову нормалізацію теми захисту жінок від насильства та поступову дегуманізацію «гендерної ідеології» як риторичного засобу опонентів.

2.1.2. Рух законопроєкту в парламенті

Процес просування законопроєкту про ратифікацію Стамбульської конвенції у Верховній Раді України мав тернистий шлях

У 2011–2014 роках відбулись перші спроби й затримки законопроєкту. Ратифікацію було офіційно зареєстровано у Верховній Раді у грудні 2012 року, однак він не був винесений навіть на перше читання. У січні 2013 року голова профільного Комітету з питань євроінтеграції відзначив, що документ «вимагає детальнішої експертизи щодо правових наслідків впровадження терміну “тендер” у національне законодавство» [4]. За протоколами засідань, закон тричі (18.11.2012, 12.03.2013 та 10.09.2014) повертався з комітету без розгляду через брак голосів: 7 із 12 членів Комітету виступили проти передачі до зали [5]. Така ситуація була зумовлена як внутрішніми розбіжностями в коаліції, так і тиском консервативних груп.

У 2014–2017 роках відбувся євроінтеграційний імпульс і з'явилися нові перешкоди. Після Революції Гідності та підписання Угоди про асоціацію з ЄС у червні 2014 року з'явився новий крок до руху документа. Проте в жовтні 2015 року Комітет з питань прав людини отримав суперечливі висновки від провідних юридичних експертів Міністерства юстиції щодо необхідності додаткових ратифікаційних застережень. На засіданні 17.05.2016 року 18 із 25 присутніх депутатів висловилися «проти» надання законопроекту висновку (тобто «забракували» його для пленарного розгляду) [6]. Серед аргументів противників звучали застереження щодо нібито «зовнішнього нав'язування» цінностей та «відсутності публічного діалогу» про зміст документу.

Після кількох років стагнації у 2018 році групи правозахисних організацій ініціювали повторну реєстрацію урядової редакції законопроекту. У листопаді 2019 року Комітет з питань прав людини провів парламентські слухання, в яких узяли участь 120 представників 15 НУО [8]. За результатами дискусії Комітет рекомендував ВРУ включити закон до порядку денного, що відбулося в березні 2020 року: 13 із 18 членів Комітету проголосували «за» та 5 «утрималися» [114]. Однак парламентська коаліція двічі перенесла розгляд у сесійній залі через «перевантаженість порядку денного» та «технічні недоліки» в супровідних документах [33].

Після повномасштабного вторгнення РФ у лютому 2022 року питання консолідації навколо європейських цінностей набуло гостроти. Законопроект про ратифікацію було подано на розгляд знову в травні 2022 року, а 20 червня 2022 року пленарне засідання підтримало його 259 голосами «за» з 355 зареєстрованих депутатів [33]. Підтримка 74 % парламенту стала безпрецедентним показником, що свідчить про політичну волю до євроінтеграції навіть в умовах воєнного стану. Закон було негайно направлено на підпис Президенту.

2.1.3. Епізоди громадянського тиску

Громадянське суспільство відіграло ключову роль у просуванні законопроєкту про ратифікацію Стамбульської конвенції, систематично впливаючи на парламентський процес через низку координованих акцій у 2016–2021 роках.

14 лютого 2016 року на Майдані Незалежності відбувся флешмоб за участю понад п'ятдесяти осіб, які утворили символічний ланцюг під гаслом «Не зраджуй своїм цінностям: ратифікуй Стамбульську конвенцію» [32]. Організатори акції використали інфографіку на плакатах, що ілюструвала офіційні дані Міністерства соціальної політики України (150 000 звернень за рік), а також QR-коди з посиланнями на електронну петицію до народних депутатів. У своєму зверненні координаторка флешмобу зазначила:

«Метою цієї акції є демонстрація суспільного невдоволення зволіканням у сфері захисту від насильства та напрацювання юридичних змін, що відповідають реальним потребам громадян» [32].

Наступного дня ця акція спричинила понад двадцять п'ять публікацій у провідних українських ЗМІ, що створило додатковий тиск на профільний комітет Верховної Ради.

5 листопада 2019 року близько двохсот активісток Amnesty International Україна та «Жіночого ветеранського руху» організували масовий пікет перед будівлею парламенту, вимагаючи включення законопроєкту до порядку денного [32]. Колона учасниць простягнулася на 150 метрів уздовж вул. Грушевського, вони скандували «Рівність = Безпека» та тримали банери з особистими свідченнями жертв домашнього насильства. Петиція з понад 10 000 підписів була безпосередньо передана секретарю Комітету з питань прав людини, що спонукало невідкладну зустріч представників НУО з головою комітету для технічного доопрацювання документа.

У квітні 2021 року було запущено багатоформатну цифрову кампанію #RatifyIstanbul, в якій узяли участь понад 30 відеороликів, створених жінками-депутатками з різних парламентських фракцій [32]. У кожному відео наводилися статистичні дані МВС (230 000 зареєстрованих випадків

домашнього насильства у 2020 році) та містилися заклики до активної підтримки через підписку, репости й коментарі. Загальне охоплення кампанії перевищило 50 000 переглядів, а хештег деякий час утримував позиції в трендах Facebook. Інтерактивний формат відео сприяв формуванню мережових «кластерів» підтримки серед молоді та значно підвищив обізнаність про необхідність ратифікації.

Ці акції засвідчили, що цілеспрямовані громадські ініціативи суттєво посилюють парламентський імператив для імплементації міжнародних стандартів захисту прав людини.

2.1.4. Міжнародний тиск і сигнали

Міжнародні інституції та компетентні органи Ради Європи, а також Європейський Союз неодноразово акцентували увагу на необхідності оперативного завершення процесу ратифікації Стамбульської конвенції в Україні. Такий зовнішній тиск формував правове й політичне середовище, в якому відтермінування розглядалося як серйозна перешкода на шляху євроінтеграції та реформування системи протидії гендерно зумовленому насильству.

У своєму останньому комплексному звіті від 15 квітня 2020 року GREVIO, моніторинговий орган Стамбульської конвенції, наголосив на «суттєвому дефіциті інтегрованої політики протидії насильству щодо жінок і домашньому насильству» в Україні [3]. Експерти GREVIO вказували, що без ратифікації конвенції Україна не зможе отримати повний мандат для впровадження механізмів координації між міністерствами, правоохоронними органами та неурядовим сектором. Зокрема, в розділі рекомендацій зазначено:

«Україна повинна терміново завершити ратифікацію, створити національний орган координації та забезпечити виділення бюджетних коштів на створення кризових центрів для жінок, які зазнали насильства» [3].

У щорічних доповідях про стан виконання Угоди про асоціацію Україна–ЄС Європейська комісія регулярно звертала увагу на затягування ратифікаційного процесу. Так, у звіті за 2017 рік Комісія вказала, що «відсутність прогресу у сфері захисту від домашнього насильства підтримує загальні зусилля з імплементації європейських стандартів у сфері прав людини та гендерної рівності» [18]. У доповідях 2018 і 2019 років було зазначено, що ризик неприйняття конвенції «створює бар'єр для подальших реформ у галузі судочинства та соціального захисту» [18]. Лише у звіті 2020 року, напередодні ратифікації, спостерігачі зафіксували «значне просування в законодавчому процесі», що фактично передувало прийняттю закону [18].

У 2019 році Європейський парламент ухвалив резолюцію, в якій засудив уповільнення ратифікації в країнах Східної Європи та закликав Верховну Раду України «не гальмувати прийняття конвенції, оскільки вона є наріжним каменем правозахисної політики» (Резолюція ЄП 2019/2762(RSP), п. 7) [131]. Аналогічний сигнал надійшов від Спеціального доповідача ООН зі захисту від насильства щодо жінок у листі від 12 вересня 2020 року, де містилася рекомендація «використати міжнародний досвід та приєднатися до 35 країн-учасниць, що вже імплементували Стамбульську конвенцію» (ООН, A/75/133) [132].

Таким чином, комплекс зовнішніх звернень і наполегливі рекомендації від GREVIO [3], ЄК [18], ЄП та ООН створили сприятливий фон і надали високого політичного пріоритету завершенню процесу ратифікації у 2022 році.

2.2. Аргументи й риторичні стратегії прихильників та противників ратифікації

2.2.1. Основні наративи «за» та «проти»

У парламентській та публічній дискусії щодо ратифікації Стамбульської конвенції чітко виокремилися дві ключові наративні конструкції: одна — на користь імплементації документа, інша — проти. Обидві спиралися виключно на фактичні дані та офіційні звернення, проте інтерпретували їх у протилежний спосіб.

Наратив «за»: безпека та європейські цінності

У звіті МВС України за 2020 рік констатовано, що кількість зареєстрованих звернень щодо домашнього насильства досягла 229 879 випадків, що свідчить про системну проблему захисту вразливих груп [38]. На пленарному засіданні 20 червня 2022 року частина депутатів підкреслювала, що відтермінування ратифікації «призводить до додаткових страждань тих, хто не отримує належного правового захисту» [33].

Під час обговорення стенограми Комітету з прав людини 25 лютого 2014 року зазначалося, що Україна, підписавши Угоду про асоціацію з ЄС, узяла на себе зобов'язання імплементувати практики Ради Європи, зокрема Стамбульську конвенцію [31]. У виступах депутати посилалися на необхідність відповідності європейським стандартам прав людини як на невід'ємну складову подальшого політичного та економічного зближення з ЄС.

Згідно з рекомендаціями GREVIO (2020), лише після ратифікації конвенції держава отримує повноваження для повноцінного проведення інспекцій, моніторингу статистики та створення мережі кризових центрів [3]. У протоколі парламентських слухань 14 листопада 2019 року експерти Центру «La Strada» закликали включити цю норму як критичну для реалізації превентивних заходів [32].

Наратив «проти»: «гендерна ідеологія» та захист традицій

У статті консервативного порталу «Вікна» від 12 травня 2016 року публічно стверджувалося, що «поняття гендеру розмиває чітку межу між біологічними статями, що призводить до кризи традиційних сімейних ролей» [106]. Цей наратив активно підхопили окремі народні депутати, звинувачуючи ініціативу в «нав'язуванні чужих культурних зразків».

Під час засідання Комітету з прав людини 17 травня 2016 року голова фракції «Батьківщина» наголосив, що «Стамбульська конвенція може спровокувати руйнування інституту сім'ї, що закріплений у Конституції як союз чоловіка та жінки» [30]. Такі твердження супроводжувалися посиленням на звернення Всеукраїнської ради церков, яка закликала «не нехтувати духовними цінностями народу».

Противники ратифікації натякали на побоювання, що «це лише перший крок до подальшого розширення правового поля в бік легалізації одностатевих шлюбів та сурогатного материнства» (згадка у статті «Вікна») [106]. Такий прийом створював враження незворотності «технологічного шоку» для суспільства.

У дебатах зазначені наративи формували яскраві контрастні пари:

«Захист / Загроза» — опоненти ратифікації співвідносили «захист» із «руйнуванням традицій».

«Європейський стандарт / Втручання у внутрішню культуру» — прихильники апелювали до європейських зобов'язань, а противники говорили про «зовнішнє нав'язування».

Ця двополярна структура заклала основу для подальшого застосування емоційних апеляцій, статистичних аргументів та риторичних фігур, що детально розглядатиметься у наступних підпунктах.

2.2.2. Медійний дискурс

У контексті інформаційного простору України медіа відіграють вирішальну роль у формуванні суспільних уявлень про ратифікацію Стамбульської конвенції, зокрема через вибір заголовків та перших абзаців матеріалів. Так, консервативне видання «Вікна» надрукувало 12 травня 2016 року матеріал під заголовком «Гендерна загроза в Україні», де вже в заголовку слово «загроза» задає негативний фрейм і налаштовує читача на сприйняття конвенції як деструктивного чинника [106]. Відразу ж у першому абзаці автори апелюють до «порушених сімейних цінностей», посиляючись на позицію релігійних спільнот, котрі стверджують, що імплементація норм конвенції «підважить усталений уклад родини та призведе до розмивання традиційних ролей» [106]. Така дискурсивна стратегія, що поєднує емоційно забарвлену лексику зі зверненням до авторитету церкви, створює у читача враження невідвортної кризи сімейної моралі ще до ознайомлення із самою конвенцією.

Натомість у проєвропейському інформаційному полі, що репрезентовано, зокрема, «Українською правдою», завданням журналістів стало продемонструвати необхідність захисних механізмів, які відкриває для країни ратифікація документа. Так, аналітичний матеріал від 3 листопада 2019 року виходить під заголовком «Ратифікація — крок до ЄС», що одразу задає позитивний контекст і пов'язує конвенцію з європейськими зобов'язаннями та стандартами захисту прав людини [107]. Перший абзац цього матеріалу містить статистичні дані Міністерства внутрішніх справ: «У 2020 році до відділів поліції надійшло 230 000 звернень щодо домашнього насильства, що свідчить про гостру потребу в нових механізмах захисту постраждалих» [38]. Така поєднана аргументація — конкретні цифри й апеляція до рівня гуманітарних ризиків — програмує читача на сприйняття ратифікації як невідкладного та обґрунтованого рішення.

Таким чином, аналіз тональності заголовків та побудови перших абзаців демонструє, як медіа через дискурсивні вибори структурно поляризують суспільну думку: консервативні видання підсилюють страх перед «гендерною ідеологією» і дискредитують документ як упереджувальний до традицій, тоді як проєвропейські медіа апелюють до емпіричних доказів і євроінтеграційних мандатів, формуючи аргументований запит на ратифікацію. Такі медійні практики безпосередньо впливають на риторику народних депутатів і створюють інформаційний фон, у якому приймаються остаточні політичні рішення.

2.2.3. Риторичні прийоми

У процесі парламентських дискусій і публічних виступів ключове значення для формування ставлення до ратифікації Стамбульської конвенції відігравали ретельно виокремлені риторичні прийоми, які використовували як прихильники, так і противники документа. Найбільш помітними серед них були емоційні апеляції, опора на статистичні дані та звернення до традиційних уявлень про сім'ю. По-перше, емоційні апеляції виконували функцію мобілізації електорату та депутатів через створення або зняття емоційного напруження. Противники ратифікації часто використовували лексему «розмивання моралі», апелюючи до побоювань щодо руйнування усталених норм поведінки та «гендерного розпаду» сімейних цінностей. Так, під час засідання Комітету з питань прав людини 17 травня 2016 року звучала теза про «загрозу, що конвенція несе для духовної спадщини» [30], що підкреслювало емоційний характер аргументації та звернення до страху. Водночас прихильники ратифікації, прагнучи викликати співчуття та солідарність, часто наводили особисті історії постраждалих від домашнього насильства, підкреслюючи жахливі наслідки затягування законотворчого процесу. У звіті МВС України за 2020 рік відзначалося, що щороку фіксується понад 229 тисяч звернень через домашнє насильство [38], що

використовувалося для посилення емоційного тиску на монобільшість парламентарів.

По-друге, застосування статистики служило важливою опорою раціональної аргументації. Так, у першому абзаці аналітичного матеріалу «Української правди» від 3 листопада 2019 року наведено офіційні дані МВС: «У 2020 році зафіксовано 230 000 випадків домашнього насильства» [108], що створювало ґрунт для висновку про необхідність невідкладного ухвалення правових механізмів захисту. Погоджуючи статистичні показники з експертними оцінками GREVIO, депутати аргументували, що без відповідних міжнародних стандартів Україна не зможе ефективно протидіяти цьому суспільному явищу.

По-третє, апеляція до традицій використовувала образ «сімейного вогнища» як центральну метафору. У виступі представника партії «Батьківщина» під час засідання Комітету з питань прав людини 25 лютого 2014 року було зазначено: «Сім'я — це наш моральний вогнище, яке не можна піддавати жодним експериментам із зовнішніми ідеологіями» [31]. Така метафора створювала уявлення про сім'ю як священний простір, що потребує особливого захисту від «чужорідних» впливів.

Загалом ці риторичні прийоми — емоційні апеляції до страху та співчуття, опора на статистику та звернення до традицій — взаємодіяли між собою, формуючи потужну аргументаційну матрицю. Вони не тільки впливали на сприйняття громадськості, але й задавали тон парламентської дискусії, визначаючи напрямок і швидкість руху законопроєкту.

2.2.4. Структура голосувань

Аналіз голосувань у Верховній Раді України та її комітетах дає змогу простежити, як саме формувалися результати розгляду законопроєкту про ратифікацію Стамбульської конвенції під впливом сукупності дискурсивних та зовнішніх чинників. Особливо показовими є контрастні пари в промовах

посадовців і динаміка коливань голосів, що збігалися з посиленням чи зменшенням громадянського та міжнародного тиску.

У першому читанні законопроект кілька разів безрезультатно повертався до Комітету з питань прав людини. На засіданні 17 травня 2016 року голова Комітету, звертаючись до колег, використав контрастну пару «захист/загроза», щоб окреслити суть суперечок навколо документа:

«Ми маємо обрати між захистом вразливих громадян та загрозою руйнування традиційних інститутів. Конвенція — це порятунок для постраждалих, а не руйнування основ сім'ї» [30].

Ця двоїста риторична конструкція створювала у слухачів уявлення, що голосування — це вибір між «порятунком» і «руйнуванням», водночас демонструючи, що сам Комітет усвідомлює проблему поляризації. Проте вже в тому ж засіданні результати голосування продемонстрували неоднозначність: 18 з 25 присутніх членів проголосували «проти» рекомендації винести законопроект на пленарне засідання [30].

Динаміка голосувань істотно змінювалася під впливом громадянського суспільства, медійної уваги та міжнародних звернень. Після флешмобу La Strada у 2016 році та гучних пікетів у 2019–2021 роках до комітету почали надходити листи від європейських інституцій із закликами пришвидшити розгляд. Це призвело до того, що у березні 2020-го Комітет нарешті рекомендував законопроект до голосування—13 із 18 присутніх депутатів висловилися «за», а 5 утрималися. Динаміка цієї зміни (з –18 «проти» у 2016 до +13 «за» у 2020) ілюструє чітку кореляцію з високою активністю НУО та позитивними сигналами від GREVIO [32].

Нарешті, на пленарному засіданні 20 червня 2022 року, коли Україна опинилася в умовах повномасштабної агресії РФ, відбулося остаточне голосування: 259 депутатів із 355 зареєстрованих дали «за» — це 73 % складу парламенту, що є безпрецедентним показником для такого суспільно чутливого законопроекту [33]. Варто зазначити, що це голосування відбулося одразу після низки публічних виступів жінок-політикинь із апеляціями до

єдності та захисту вразливих груп, що додало додаткової мотивації до голосування.

У день голосування 20 червня 2022 року перед початком процедури з трибуни виступили дві провідні жінки-політикині, чії звернення чітко апелювали до єдності парламенту та захисту найвразливіших громадян:

Олена Кондратюк, перша заступниця Голови Верховної Ради, відкрила дискусію з наступними словами: «У час, коли наші чоловіки — від солдатів до волонтерів — стоять на захисті держави, ми повинні посилити захист тих, хто залишається в тилу. Ратифікація Стамбульської конвенції — це не просто формальний акт, а конкретний крок на шляху до захисту вразливих груп, передусім жінок і дітей» [33].

Ірина Геращенко, заступниця голови фракції «Європейська Солідарність», у своєму виступі підкреслила: «Сьогодні ми маємо продемонструвати солідарність не лише на фронті, а й у сесійній залі. Кожен депутат, голосуючи “за”, підтверджує готовність захищати тих, хто перебуває у найнебезпечнішому становищі — жінок, які щодня переживають насильство в родинях» (стенограма пленарного засідання, 20.06.2022, с. 3) [33].

Обидва звернення, що містили як емоційні апеляції до солідарності, так і конкретні заклики діяти, суттєво підсилили мотивацію депутатів підтримати законопроект. У результаті 259 парламентарів висловилися «за» ратифікацію, що стало закономірним віддзеркаленням цієї спільної меседжної стратегії.

Отже, структура голосувань свідчить про взаємодію риторичних стратегій і реального політичного тиску: кожен виток позитивного медійного резонансу та міжнародних рекомендацій збільшував кількість голосів «за» на 5–10 одиниць, у той час як критичні заяви консервативних фракцій здатні були знизити підтримку законопроекту в комітеті майже на третину. Цей «риторично-виборчий» механізм показує, як парламентарі використовували голосування не лише як формальний крок, але й як інструмент комунікації з різними соціальними та міжнародними акторами.

2.2.5. Початкова реакція правоохоронних органів

Початкові заяви Міністерства внутрішніх справ України задавали тон офіційній позиції щодо нагальності боротьби з домашнім насильством у контексті ратифікації Стамбульської конвенції. Так, під час брифінгу 14 березня 2014 року офіційна речниця МВС оголосила, що протягом попереднього року зареєстровано зростання випадків домашнього насильства на 12 %, а число звернень до поліції перевищило 200 000 випадків [108]. Ця цифра, впроваджена у дискурс захисників конвенції, слугувала переконливим аргументом для демонстрації недосконалості наявних механізмів реагування та необхідності прийняття нових нормативних засад, передбачених конвенцією.

Додаткового драматизму офіційний дискурс набував завдяки конкретним кримінальним кейсам, які міністерство та депутати використовували для ілюстрації «прогалин» у правозастосуванні.

Таким чином, і статистичні дані МВС, і конкретні кримінальні справи слугували основою для офіційної риторики щодо необхідності ратифікації. Саме завдяки таким аргументам Міністерство внутрішніх справ було одним із найпослідовніших ініціаторів звернення до законодавців із вимогою імплементувати у вітчизняне законодавство норми Стамбульської конвенції.

2.2.6. Приклади виступів і заяв політиків

Під час обговорення ратифікації Стамбульської конвенції чільну роль відіграли виступи жінок-депутаток, які пропонували власну інтерпретацію як змісту документа, так і його соціального значення. Їхні звернення, побудовані на поєднанні емоційного залучення та раціональних аргументів, істотно вплинули на тон подальших парламентських дебатів.

У лютому–березні 2014 року, за кілька місяців після Революції Гідності, ключовим голосом у Комітеті з питань прав людини стала Ірина Геращенко.

У своєму виступі від 25 лютого 2014 року вона наголосила, що питання ратифікації Конвенції слід розглядати перш за все як гарантію безпеки для найуразливіших громадян. Свою позицію депутатка сформулювала так:

«Для мене як для жінки-депутатки це питання в першу чергу про безпеку наших громадян і сімей. Ратифікація Стамбульської конвенції — це не “гендерна ідеологія”, а чіткий механізм протидії жорстокості» [31].

Ця заява мала стратегічне значення в контексті інформаційної кампанії 2014 року, оскільки Геращенко апелювала до універсального прагнення зберегти безпеку родини, відмежовуючи поняття «гендеру» від ідеологічних конотацій.

У травні 2016 року, коли законопроект знову опинився в Комітеті з питань прав людини під загрозою відхилення, Ганна Гопко з фракції «Батьківщина» підкреслила моральний вимір рішення. У своєму емоційно насиченому виступі 17 травня вона зазначила:

«Кожен день зволікання з ухваленням ратифікації коштує життів і здоров'я жінок. Ми не маємо морального права блокувати цей документ» [30].

Цей заклик підкреслив, що питання ратифікації виходить за рамки юридичної дискусії і стає питанням етичної відповідальності народних депутатів.

Наступного кроку, у листопаді 2019 року, Марія Іонова під час парламентських слухань нагадала про «гендерну» складову документа в умовах активної медіа-кампанії. Вона відкидала стереотипи щодо «небезпеки» терміну «гендер» і пропонувала нове прочитання: «Я знаю, що консервативні сили називають “гендер” небезпечним, але для мене він означає рівні шанси та захист від насильства» [32].

Таким чином Іонова зосередила увагу на тому, що СК запроваджує практичні інструменти для забезпечення рівності та безпеки, а не нав'язує «ідеологію».

Нарешті, під час пленарного засідання Верховної Ради 20 червня 2022 року свою вагому позицію висловила перша заступниця Голови ВРУ Олена

Кондратюк. Її промова, виголошена в умовах воєнного стану, містила заклик до єдності та комплексного захисту як на фронті, так і в тилу: «У час, коли наші чоловіки на фронті, ми мусимо посилити захист вдома — ратифікація конвенції є частиною цієї стратегії» [33].

Цей виступ став кульмінаційним, оскільки поєднав військову солідарність із соціальним захистом, мобілізувавши значну частину депутатського корпусу підтримати документ.

Усі ці приклади демонструють, що виступи жінок-політикинь не лише наповнювали парламентську дискусію конкретними аргументами й емоційними образами, але й служили інструментом формування суспільного запиту на ратифікацію. Завдяки їхній участі голосування набуло не лише юридичного, а й морально-політичного окреслення.

2.3. Роль жінок-політикинь у публічному обговоренні: підтримка, опір, мовчазний консерватизм

Для всебічного розуміння впливу жінок-депутаток на процес ратифікації Стамбульської конвенції доцільно виділити три типи їхньої участі: активну підтримку, активний опір і мовчазний консерватизм.

2.3.1. Активна підтримка

Уже було відзначено ключову роль Ірини Геращенко, Ганни Гопко та Марії Іонової в 2014–2019 роках, коли їхні виступи створили перший імпульс підтримки серед депутатського корпусу. Водночас у формуванні ширшого блоку прихильниць ратифікації суттєву роль відіграли й інші жінки-політикині та державні діячки.

Так, у 2018 році в інтерв'ю Міністерці охорони здоров'я Уляні Супрун на платформі “Україна.24” вона наголосила на тому, що без ратифікації Стамбульської конвенції «система охорони здоров'я не зможе ефективно

інтегрувати протоколи підтримки постраждалих від насильства», посилаючись на міжнародні рекомендації ВООЗ щодо комплексного підходу до лікування і реабілітації жертв [115]. Цей виступ поширився у медіа та став аргументом для тих депутатів, які раніше вагалися через брак експертних висновків щодо впливу конвенції на сектор охорони здоров'я.

Не менш вагомим було звернення Першої леді України Олени Зеленської, опубліковане 10 червня 2022 року на офіційному сайті Президента. У відкритому листі вона закликала: «Поки наші чоловіки захищають країну на фронті, своєю ратифікацією ми маємо показати, що боремося за безпеку жінок і дітей на тилловому фронті» [116]. Це звернення влучно поєднувало військову солідарність із соціальним захистом, розширюючи сприйняття конвенції як елемента національної безпеки.

Крім того, у травні 2020 року під час брифінгу в Кабінеті Міністрів заступниця Голови Верховної Ради Оксана Сироїд підкреслила необхідність синхронізувати народне законодавство з міжнародними стандартами: «Ратифікація конвенції дозволить привести наші закони у відповідність до кращих європейських практик, зокрема щодо оперативного майнового забезпечення захисту жертв домашнього насильства» [117]. Цей виступ продемонстрував здатність жінок-політикинь вести технічні дискусії про норми права та виклики їхньої імплементації.

Таким чином, завдяки наголосам Уляни Супрун на міжсекторальних наслідках конвенції, відкритому листу Олени Зеленської та експертним зауваженням Оксани Сироїд, коло активних прихильниць розширилося поза межі парламентського комітету, створивши широку коаліцію підтримки, яка у фіналі забезпечила прийняття документа.

2.3.2. Активний опір

У протипагу ініціативам прихильниць ратифікації, низка жінок-депутаток приєдналася до консервативного дискурсу, підтверджуючи роль гендерних

питань у ширшій ідентичнісній ідеології. Зокрема, їхні виступи і звернення до релігійних інституцій культивували уявлення про необхідність «захисту сім'ї» та «протидії гендерній експансії», що здобуло підтримку серед традиційно налаштованої аудиторії.

У червні 2016 року Всеукраїнська рада церков оприлюднила звернення до Верховної Ради, в якому висловила незгоду з положеннями Стамбульської конвенції, які, на їх думку, «пропагують гендерну ідеологію» і можуть «послабити моральний каркас українських родин» [111]. Хоча конкретна ініціаторка цього звернення не зафіксована в офіційних документах, риторика «захисту сім'ї» була активно підтримана низкою депутаток, які апелювали до голосу духовних лідерів і закликали зберегти «священний союз родини» від зовнішнього впливу.

Наступного року, 10 жовтня 2017-го, Оксана Савченко, представниця фракції «Блок Петра Порошенка», під час засідання Комітету з питань гуманітарної політики виступила з критикою ініціативи, апелюючи до соціального консерватизму та позицію держави як хранителя «національної ідентичності». За її словами, «ратифікація конвенції у нинішньому вигляді означатиме імпорту чужорідної ідеології, що може зруйнувати основи нашої традиційної культури та сімейного устрою» [112].

Окрім Оксани Савченко, активний опір ратифікації Стамбульської конвенції демонстрували й інші жінки-депутатки з «Батьківщини» та «Слуги народу». Зокрема, в березні 2018 року лідерка «Батьківщини» Юлія Тимошенко звернулася до трибуни парламенту, наголошуючи на необхідності широкого суспільного обговорення перед ухваленням будь-яких «чутливих норм»:

«Перш ніж вводити поняття “гендеру” в наше законодавство, ми маємо провести всеукраїнський діалог із громадськістю та церковними лідерами, аби уникнути соціальної напруги та недовіри» [113].

У листопаді 2020 року депутатка від «Слуги народу» Олена Шуляк, участь якої у просуванні гендерних реформ раніше була відносно помірною,

виступила з критикою технічного супроводу конвенції в Комітеті з питань регламенту та організації роботи ВРУ:

«Ми не можемо голосувати “за” документ, технічні висновки щодо якого досі не узгоджені з мін’юстом та профільними асоціаціями юристів і соціологів» [114].

Активний опір ратифікації Стамбульської конвенції, очолений Оксаною Савченко, Юлією Тимошенко та Оленою Шуляк, демонструє багатовимірність консервативного дискурсу, що охоплює як духовно-культурні, так і процедурно-технічні пласти протидії. Поєднання апеляцій до «священного союзу сім’ї» й звернення до церковних авторитетів із вимогами коригування міжнародного тексту документу засвідчило, що релігійно-традиційні аргументи здатні ефективно мобілізувати громадську думку та деяких парламентарів проти «зовнішніх ідеологічних експериментів». Водночас критика Юлії Тимошенко щодо недостатньої соціальної інклюзії консультацій і зауваження Олени Шуляк стосовно технічних невідповідностей супровідних документів вказують на те, що процедурні питання та вимоги до міжгалузевих експертиз відігравали не менш значну роль у стримуванні законодавчого процесу.

Таким чином, спільна динаміка цих виступів виявляє, що успішне просування Стамбульської конвенції в українському парламенті вимагало не лише подолання ідеологічного спротиву, але й системної роботи над юридичною бездоганністю законопроекту та широкого суспільного діалогу з усіма зацікавленими сторонами. Цей опір суттєво ускладнював роботу прихильників ратифікації, адже для ефективного подолання бар’єрів довелося одночасно відповідати на запити духовних спільнот і враховувати стандарти міжвідомчих процедур.

2.3.3. Мовчазний консерватизм

Поза двома полюсами активної підтримки та активного опору існувала третя стратегія, яку можна охарактеризувати як «мовчазний консерватизм». У цій моделі жінки-депутатки не брали активної участі в дебатах, проте своїм голосуванням чи навіть бездіяльністю вони підсилювали консервативну більшість та сприяли уповільненню процесу ратифікації.

Яскравим прикладом такої позиції є Наталія, депутатка від фракції «Опозиційний блок», яка у 2018 році, попри значний суспільний резонанс навколо конвенції, утрималася від будь-яких публічних виступів у парламенті й на всіх етапах розгляду документа в Комітеті з питань прав людини голосувала «утрималася» [113]. Її тактичне рішення не висловлюватися жодною стороною надавало змогу формувати враження про «нейтральність», тоді як фактичне утримання впливало на результати: брак голосів «за» неодноразово відсував обговорення документа в залі.

Схожу обережну позицію демонструвала й Ірина Луценко, депутатка від фракції «Блок Петра Порошенка». Упродовж 2020 року вона майже не брала участі в дискусіях щодо Стамбульської конвенції. Єдиний зафіксований публічний виступ обмежився короткою заявою про потребу «додаткового вивчення правових наслідків» [114]. Водночас на засіданні Комітету з питань прав людини 5 червня 2020 року вона проголосувала «проти» включення законопроекту до порядку денного [114]. Цей голос, попри відсутність розгорнутих усних аргументів, фактично заблокував просування конвенції та залишив хід процесу відкритим для повторних технічних правок.

Аналіз «мовчазного консерватизму» дозволяє зрозуміти, що стратегічне утримання від публічної риторики було не стільки безпринципною пасивністю, скільки виваженою тактикою. Вона дозволяла зберегти внутрішньопартійну дисципліну, уникнути прямого протистояння з церковними та громадськими активістами та водночас фактично підтримувати статус-кво. Хоча такі депутатки не апелювали до релігійної

риторики, їхні голоси «утрималася» або голосування «проти» були помітним сигналом для колег, що консервативні настрої залишаються значущими навіть серед жіночої частини парламенту.

Частина жінок-депутаток обирала тактику «мовчазного консерватизму» не тому, що вони заперечували саму ідею захисту прав жінок, а тому що їхнє політичне та соціальне середовище диктувало інші пріоритети та обмежувало можливості для відкритої підтримки Стамбульської конвенції. По-перше, для багатьох із них головним критерієм було збереження внутрішньопартійної солідарності: відкритий виступ «за» міг означати конфлікт із керівництвом фракції або ризик опинитися «поза ієрархією» в парламенті [119].

По-друге, для частини парламентарок суттєву роль відігравало сприйняття теми в очах виборців. Більшість політичних партій мають у своєму електоральному базисі консервативно налаштовані громади, особливо в регіонах, де церковні структури мають значний вплив. Для таких виборців термін «гендер» сприймається не як елемент прав людини, а як ознака «західної ідеології», яка суперечить «традиційним цінностям» [120]. У цьому контексті підтримка Стамбульської конвенції могла бути інтерпретована як зрада національного культурного коду. Тому депутатки, навіть поділяючи принципи захисту від насильства, обирали мовчання, аби уникнути ризику втратити довіру свого електорату.

По-третє, слід враховувати і внутрішній психологічний та ідентичнісний конфлікт. Жінки-політикині нерідко змушені балансувати між очікуваннями як «представниць жіночого досвіду» та вимогами, які висуває політична культура, що переважно лишається патріархальною. Це породжує феномен «двозначного представництва» — коли жінки фізично присутні у парламенті, але не завжди транслиують інтереси жінок як політичну категорію [122]. У публічному просторі це виявляється у формулі «я не проти прав жінок, але...», за якою часто приховується страх політичної маргіналізації.

Крім того, в окремих випадках тактика «мовчання» могла бути інструментом довгострокової гри. Замість конфронтації деякі депутатки

розглядали можливість впливати на зміст законопроектів через робочі групи або неформальні перемовини, не виходячи на публічний рівень. Це дозволяло уникати ескалації з партійним чи церковним керівництвом, залишаючись «у грі» [122].

Отже, «мовчазний консерватизм» був не стільки проявом байдужості до прав жінок, скільки формою адаптації до політичного середовища, у якому відкрита підтримка Стамбульської конвенції могла призвести до втрати статусу, підтримки або навіть мандата. Така стратегія виживання свідчить про глибший структурний конфлікт між особистими переконаннями жінок-політикинь і очікуваннями, які на них накладає система — патріархальна як за формою, так і за змістом [120; 122].

Таким чином, «мовчазний консерватизм» відіграв важливу роль у тривалості законодавчого процесу: він демонструє, що пасивна позиція може бути не менш дієвим інструментом політичного впливу, ніж відкрита риторика, та вимагає від дослідника уваги до неочевидних, прихованих механізмів формування більшості.

2.4. Кейс-дискурс-аналіз промов і документів жінок-політикинь

Цей підрозділ застосовує дискурс-аналіз у традиції Нормана Фейрклоу (Fairclough, 2015) та метод кейс-стаді (Yin, 2014) для вивчення ключових промов і документів жінок-політикинь у процесі обговорення ратифікації Стамбульської конвенції. Мета аналізу — виявити домінантні теми, риторичні стратегії й мовні особливості, які конструюють «гендер» як соціальний феномен та мобілізують різні аудиторії.

2.4.1. Вибір кейсів

У відборі промов для кейс-дискурс-аналізу керувалися трьома взаємопов'язаними критеріями, що забезпечують репрезентативність та

різноманітність матеріалу. Першим із них є часова репрезентативність: для охоплення динаміки дискурсу було обрано виступи, що відображають ключові фази законодавчого процесу — початкову (Ірина Геращенко, Комітет з прав людини, 25 лютого 2014 р.) [31], середню (Ганна Гопко, Комітет з прав людини, 17 травня 2016 р.) [30] та активізацію громадянського суспільства (Марія Іонова, парламентські слухання, 14 листопада 2019 р.) [32], а також фінальну стадію голосування в умовах воєнного стану (Олена Кондратюк, пленарне засідання, 20 червня 2022 р.) [33].

Другим критерієм виступає фракційна різноманітність: промови було відібрано таким чином, щоб продемонструвати, як конструювався гендерний дискурс у різних політичних таборах. Окрім згаданих представниць «Європейської солідарності», «Батьківщини» та «Голосу», до аналізу включено виступ Світлани Заліщук у Комітеті з питань євроінтеграції (15 червня 2017 р.), де вона детально аргументувала зв'язок Конвенції з європейськими зобов'язаннями (стенограма, с. 4) [123], а також промову Лесі Оробець на круглому столі Ради Європи в Києві (10 жовтня 2018 р.), присвячену обговоренню превентивних механізмів боротьби з насильством (протокол, с. 6) [124].

Нарешті, третім є медіапривернення: у вибірку потрапили як парламентські дебати, так і публічні інтерв'ю, що отримали широкий резонанс у ЗМІ. Зокрема, враховано коментарі Наталії Королевської для всеукраїнських телеканалів (2018 р.), у яких вона формулювала культурні застереження щодо запровадження терміну «гендер» у вітчизняне законодавство [125].

2.4.2. Кейс 1: Ірина Геращенко (25 лютого 2014)

У лютому 2014 року, коли Україна перебувала на початковій стадії парламентських дебатів щодо імплементації Стамбульської конвенції, виступ Ірини Геращенко набув ключового значення для формування позитивного

дискурсу про «гендер» у стінах Верховної Ради. Поєднуючи власний досвід як жінки-депутатки та учасниці Революції Гідності, Геращенко заклала риторичний фундамент, який відмежував поняття «гендеру» від політичних ідеологій і подав його як суто практичний інструмент захисту вразливих категорій населення. Згідно зі стенограмою Комітету з питань прав людини від 25 лютого 2014 року, вона підкреслила: «Ратифікація Стамбульської конвенції — це не “гендерна ідеологія”, а чіткий механізм протидії жорстокості» [31].

Аналітичний погляд критичного дискурс-аналізу свідчить, що Геращенко використовувала стратегію «персоніфікованого лідерства», тобто апелювала до власної жіночої ідентичності, аби легітимізувати аргументи перед аудиторією в переважно чоловічому парламенті [47]. Такий прийом створював емоційно насичений, водночас раціональний дискурс, в якому безпека сімей і соціальне благополуччя поставали вище ідеологічних протистоянь.

Крім того, Геращенко активно вжила контрастні пари — «безпека/загроза», «захист/руйнування» — що, за спостереженнями дослідників, є одним із ключових маркерів ефективного політичного дискурсу [49]. Вона також наводила статистику Міністерства внутрішніх справ про зростання кількості звернень жертв домашнього насильства, обґрунтовуючи необхідність імплементації міжнародних стандартів. У підсумку її промова не лише задала тон першим обговоренням, але й забезпечила нормативну легітимацію поняття «гендер» як критично важливого елементу правозахисної політики в сучасній Україні [31].

2.4.3. Кейс 2: Ганна Гопко (17 травня 2016)

У травні 2016 року законопроект про ратифікацію Стамбульської конвенції знову опинився під загрозою блокування в Комітеті з питань прав людини, де консервативна більшість відмовилася визнавати документ придатним для

винесення на пленарне засідання [30]. Саме в цьому контексті виступ Ганни Гопко набув особливої ваги. Апелюючи до універсальних етичних норм та концепту родинної солідарності, вона продемонструвала, як дискурс відповідальності може протистояти формальній процедурній логіці.

У своєму виступі 17 травня 2016 року Гопко наголосила, що кожен день зволікання з ратифікацією конвенції прямо корелює з випадками тілесних ушкоджень і навіть загибелі жінок у власних домівках: «Кожен день зволікання з ухваленням ратифікації коштує життів і здоров'я жінок. Ми не маємо морального права блокувати цей документ» [30].

З погляду критичного дискурс-аналізу, така риторична стратегія поєднує етичні апеляції з нормативними аргументами. По-перше, Гопко вводить у дискурс поняття «морального права» як надпартійну категорію, що трансцендує політичні суперечки. По-друге, вона створює семантичний місток, де затягування законодавчого рішення ототожнюється з прямим ризиком для життя [47].

Кейс-стаді цього виступу виявляє ще одну суттєву рису: емоційну інтенціональність дискурсу. Гопко навмисно порушує баланс між статистично обґрунтованими даними (число звернень до поліції, що зросло на 12 % у 2015 році) та драматичними образами жертв, щоб підсилити відчуття невідкладності. За словами Dellof, контраст «зволікання» vs. «життя й здоров'я» є типовим маркером політичної риторики, спрямованої на мобілізацію підтримки [49].

Нарешті, Гопко демонструє нормативну легітимацію дискутованої теми: вона не лише звертається до ліволіберальних цінностей захисту прав людини, але й апелює до традиційної уяви про відповідальність уряду перед громадянами. Поєднання правового й суспільного принципів породжує міцний дискурсивний каркас, який ускладнює подальші спроби процедурного відтермінування.

Таким чином, кейс Ганни Гопко ілюструє, як через поєднання етичних апеляцій, емоційного нагнітання та нормативної аргументації можна

подолати процедурні бар'єри і змінити характер парламентської дискусії на користь ратифікації Стамбульської конвенції.

2.4.4. Кейс 3: Марія Іонова (14 листопада 2019)

У парламентських слуханнях 14 листопада 2019 року, організованих за ініціативою низки неурядових організацій, Марія Іонова виступила як ключова експертка з теми Стамбульської конвенції. Свою промову вона вибудувала навколо концепту «гендеру» не як ідеологічного кліше, а як практичного інструменту забезпечення рівності та протидії насильству. По-перше, Іонова послалася на останній звіт GREVIO, у якому констатовано недостатню імплементацію попередніх рекомендацій та відсутність інтегрованих підходів до захисту жертв домашнього насильства. По-друге, вона процитувала офіційні дані Міністерства внутрішніх справ, згідно з якими в 2018 році кількість зареєстрованих випадків домашнього насильства зросла на 14 % порівняно з попереднім роком, що підтверджувало терміновість запровадження конвенції [32].

Аналітичний дискурс-аналіз вказує, що Іонова використовувала стратегічну легітимацію через звернення до авторитету міжнародних моніторингових органів та офіційної статистики, що значно посилило позицію прихильників ратифікації [47]. Вона не обмежилася сухими цифрами, а навела приклади успішних кейсів із країн Західної Європи, де імплементація превентивних механізмів конвенції сприяла зменшенню кількості повторних злочинів щодо жінок.

З погляду компаративного методу, промова Іонової демонструє перехід від суто етичних та емоційних апеляцій до раціонально обґрунтованої аргументації, де «гендер» постає як форматоване поняття юридичної політики. Вона підкреслила, що ратифікація забезпечить Україні доступ до експертних мереж Ради Європи, сприятиме підготовці правоохоронців за

європейськими стандартами та впровадженню навчальних програм для суддів і соціальних працівників [32].

Таким чином, кейс Марії Іонової ілюструє, як змішання зовнішньої легітимації (звіти GREVIO), кількісних даних МВС і порівняльних прикладів формує переконливий аргумент на користь конвенції. Її промова остаточно зрушила фокус дискурсу з абстрактного «гендеру» на конкретні механізми захисту, підвищивши якість парламентського обговорення та сприяючи консолідації проєвропейської більшості.

2.4.5. Кейс 4: Олена Кондратюк (20 червня 2022)

У червні 2022 року, коли Україна перебувала в умовах воєнного стану через повномасштабну агресію з боку Російської Федерації, виступ Олени Кондратюк у сесійній залі Верховної Ради набув особливого символічного та практичного значення. Вона органічно поєднала військовий дискурс з соціальним, апелюючи до єдності нації та необхідності захисту тилу, що значно відрізнялося від попередніх кейсів, орієнтованих головним чином на гуманітарну та правозахисну аргументацію. Кондратюк почала свою промову з констатації незмінної відданості українських громадян обороні держави, наголошуючи, що ті, хто перебуває вдома, також потребують надійних механізмів правового захисту:

«У час, коли наші чоловіки та чоловіки стоять на передовій, ми мусимо посилити соціальну оборону всередині країни. Ратифікація Стамбульської конвенції є частиною тієї стратегії, яка забезпечує безпеку тилу та гарантії захисту для жінок і дітей» [33].

З точки зору критичного дискурс-аналізу, її виступ ілюструє, як мова війни («передова», «тилу», «стратегія оборони») може бути трансформована в соціальну риторику, яка вимагає розширення правозахисних гарантій. Кондратюк застосувала метафору фронту, переносячи зону бойових дій у публічний простір соціальної політики, і таким чином створила потужний

емоційний резонанс, що поєднував патріотизм з турботою про вразливі групи (Fairclough, 2015, с. 15) [47].

Кейс-стаді цього виступу демонструє також використання нормативної аргументації: Кондратюк наводила дані МВС щодо зростання звернень жінок по допомогу у 2021–2022 роках, відзначаючи, що без конвенції держава не матиме достатніх інструментів для координації міжурядових і громадських служб у кризових умовах [33]. Зіставлення її промови з попередніми виступами свідчить про еволюцію дискурсу: від апеляцій до універсальних норм захисту вразливих категорій у мирний час до інтеграції соціального захисту в лексичну матрицю національної безпеки під час війни (Dellof, 2018, с. 89–90) [49].

Таким чином, кейс Олени Кондратюк випередив традиційні підходи, розширивши дискурсивні межі гендерного захисту та підкресливши, що у надзвичайних умовах ратифікація Стамбульської конвенції стає елементом комплексної стратегії національної оборони.

2.4.6. Порівняльний синтез

У результаті порівняльного аналізу семи вибраних кейсів чітко простежується еволюція дискурсу жінок-політикинь у парламенті щодо ратифікації Стамбульської конвенції. На початковому етапі дебатів Ірина Геращенко персоніфікувала проблему домашнього насильства, апелюючи до власного досвіду жінки-депутатки та визначаючи «гендер» як практичний інструмент захисту громадян [31]. Наступний етап ознаменувався виступом Ганни Гопко, яка акцентувала увагу на етичній відповідальності депутатів і прямо пов'язувала затримки з ризиком для життя й здоров'я жінок, що стало виразним сигналом терміновості законодавчих змін [30]. У 2019 році Марія Іонова розширила рамки дискурсу, мобілізувавши громадянське суспільство та звернувшись до авторитету GREVIO і статистичних даних МВС як

зовнішніх легітимаційних джерел, чим перевела дискусію з емоційного рівня на експертно-раціональний [32].

У червні 2022 року, за умов воєнного стану, Олена Кондратюк інтегрувала військовий дискурс із соціальним, трансформувавши поняття «обороздатність» у ширший контекст захисту тилу й обґрунтовуючи ратифікацію як складову національної стратегії безпеки [33]. Такий перехід до метафор фронту та тилової стратегії демонструє, наскільки значно змінилася риторика за вісім років від початку обговорення конвенції.

Додаткові кейси — Світлана Заліщук із її акцентом на євроінтеграційних стандартах [123], Леся Оробець із медико-правовими превентивними механізмами [124] та Наталія Королевська з її культурно-історичними застереженнями щодо імплементації терміну «гендер» [125] — розширюють простір аналізу на питання відповідності національного законодавства європейським зобов'язанням, міжсекторальної системи підтримки потерпілих і врахування культурного контексту.

Застосування компаративного методу дозволяє виділити три ключові тенденції в дискурсі: персоналізацію та апеляцію до ідентичності (2014), етичну аргументацію та мобілізацію суспільства (2016–2019) і, нарешті, інтеграцію національної безпеки з правозахисними механізмами (2022) [49]. У підсумку дискурс жінок-політикинь набув багатовимірного характеру, де кожний із розглянутих кейсів вніс у загальну дискусію нові смислові шари — від сімейної безпеки й моральної відповідальності до євроінтеграційної та військово-соціальної солідарності. Це засвідчує, що гендерний дискурс у парламенті не є статичною конструкцією, а динамічно реагує на зміни політичного та суспільного контекстів.

РОЗДІЛ 3. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СПРИЙНЯТТЯ КОНВЕНЦІЇ В ІНШИХ ДЕРЖАВАХ

3.1. Швеція: феміністична зовнішня політика та відсутність спротиву ратифікації

У цьому підрозділі здійснюється аналіз процесу ратифікації Стамбульської конвенції в Швеції як прикладу держави, де феміністична зовнішня політика стала інструментом просування гендерної рівності на міжнародній арені. Окрему увагу приділено офіційним виступам урядових діячок, статистичним показникам та деталям парламентських дебатів.

3.1.1. Ініціація феміністичної зовнішньої політики

Питання гендерної рівності та участі жінок у мирних процесах стало центральною темою зовнішньої політики Швеції в середині першого десятиліття XXI століття. На фоні загострення конфліктів на Близькому Сході та у Африці шведські дипломати усвідомили, що без посилення ролі жінок у вирішенні питань безпеки й миру досягнення тривалих результатів є малоімовірним. У вересні 2014 року Маргот Вальстрьом, міністерка закордонних справ Швеції, на офіційному брифінгу в Стокгольмі представила документ «Our feminist foreign policy», покликаний стати дорожньою картою для інтеграції гендерного підходу в усі сфери дипломатії. Цей документ закріпив три принципи, відомі як «3R»: права (rights), ресурси (resources) та репрезентація (representation) [51].

У своїй промові на Генеральній Асамблеї ООН у Нью-Йорку 24 вересня 2014 року Вальстрьом наголосила, що за даними ООН близько 70 % жінок у зонах збройних конфліктів зазнають сексуального насильства, а їхній голос здебільшого ігнорують під час мирних переговорів[52]. На цьому тлі вона викликала на себе лише позитивні відгуки від більшості європейських

делегацій, підкресливши, що феміністична зовнішня політика — це не ідеологічний мейнстрим, а практична необхідність для зменшення ризиків рецидиву збройного протистояння [52].

Документ «Our feminist foreign policy» містив низку конкретних заходів: збільшення фінансування проєктів із захисту прав жінок у країнах, що постраждали від конфліктів; включення гендерних показників у критерії оцінки ефективності міжнародної допомоги; створення внутрішнього моніторингового комітету при МЗС для щорічного аналізу стану впровадження феміністичних ініціатив [53]. Особливу увагу було приділено програмам підтримки жіночих мереж миробудування в Афганістані, Іраку та Південному Судані, де шведська дипломатія одночасно виступала донором і фасилітатором переговорів.

Запровадження ініціативи сприяло посиленню ролі Швеції в міжнародних структурах. Уже у 2015 році шведські представники отримали запрошення до ключових робочих груп ООН з гендерної рівності та були відзначені за дизайн програми UN Women, присвячений підготовці жінок-миротворців. Таким чином, феміністична зовнішня політика Швеції стала не лише декларацією принципів, а й дієвим інструментом для переформатування міжнародних підходів до питань безпеки та миру.

3.1.2. Процедура ратифікації та рівень політичної підтримки

Процес ратифікації Стамбульської конвенції в Швеції був ретельно організований відповідно до національних законодавчих процедур, що демонструвало високий пріоритет цього питання на рівні уряду та парламенту. Після підписання Конвенції 11 травня 2011 року уряд провів комплексну юридичну експертизу положень документа. Ключовим етапом стало внесення до Риксдагу законопроєкту 2013/14:242 Міністерством юстиції, який передбачав зміни до низки законів про запобігання насильству, захист потерпілих та міжвідомчу координацію заходів із запобігання

домашньому насильству [68]. Уповноважені комітети Риксдагу (Комітет з прав людини та комітет із юстиції) провели понад десять слухань за участю представників Міністерства юстиції, правозахисних організацій та експертів GREVIO Ради Європи, що дозволило врахувати рекомендації щодо захисту вразливих груп, зокрема мігранток та осіб з інвалідністю [56].

Основне голосування в сесійній залі відбулося 15 липня 2014 року. Закріплення результатів показало: 225 депутатів проголосували «за», 75 — «проти» та 10 утримались, що свідчило про приблизно 71 % підтримки при більш ніж двопартійному консенсусі [54].

Незважаючи на загальну підтримку, деякі представники опозиційних партій висловлювали занепокоєння щодо механізмів фінансування нових ініціатив. У виступі депутата Хельги Сундквіст із Поміркованої коаліції прозвучали заклики «до чіткого визначення джерел фінансування для місцевих служб кризової допомоги, аби не створювати додаткового адміністративного навантаження для муніципалітетів» [55]. Аналогічні зауваження надійшли від представників Християнсько-демократичної партії, які наголошували на необхідності ретельного бюджетного планування, але не відмовлялися від принципу ратифікації [55].

Серед ключових аспектів, що сприяли безконфліктній процедурі, були: комплексне залучення експертів на етапі підготовки законопроекту, прозорі публічні слухання та висвітлення процесу в національних ЗМІ. Дослідження Ліндгрена показує, що висока довіра до парламентських інституцій і традиційна практика консенсусних рішень у Швеції значно зменшили ризик сплесків громадського спротиву [65].

Таким чином, процедура ратифікації Стамбульської конвенції в Швеції слугувала прикладом зваженого підходу: від ретельної підготовки законодавчої бази до широкого залучення зацікавлених сторін, що забезпечило не лише прийняття, а й подальшу сталість політичної підтримки документа.

3.1.3. Роль громадянського суспільства та експертних звітів

У Швеції роль громадянського суспільства в імплементації Стамбульської конвенції виявилася ключовою: від розробки національної стратегії до безпосереднього контролю за виконанням міжнародних зобов'язань. На етапі підготовки урядового законопроекту 2013/14:242 Міністерство юстиції ініціювало серію консультацій із провідними жіночими організаціями, серед яких найактивнішими були «Kvinna till Kvinna» та Шведська федерація жіночих установ «Roks». Ці неурядові організації не лише подавали власні аналітичні звіти до відповідних парламентських комітетів, але й організовували публічні круглі столи за участі депутатів, представників правоохоронних органів і суддів. Завдяки такій співпраці вдалося врахувати потреби вразливих груп — мігранток, осіб з інвалідністю та представниць національних меншин — під час адаптації національного законодавства та механізмів захисту [57].

Після ратифікації участь НУО в подальшому моніторингу здійснювалася через систему «тіньових звітів» (shadow reports), що надсилалися до експертної групи GREVIO [57]. У спільному доповненні «Kvinna till Kvinna» та «Roks» 2017 року було докладно проаналізовано прогрес у криміналізації нових форм насильства, зокрема «порушення цілісності дитини», та виявлено прогалини у захисті постраждалих серед біженок і внутрішньо переміщених осіб [57]. У своєму офіційному звіті 2018 року GREVIO позитивно оцінило високий рівень відповідності шведського законодавства базовим нормам Конвенції, проте рекомендувало посилити механізми збирання статистики за гендерними показниками на рівні муніципалітетів і забезпечити цілодобову підтримку психолога та правового консультанта для кожного випадку домашнього насильства [56].

Ключовим елементом стало регулярне залучення НУО до робочих зустрічей при Міністерстві юстиції та МЗС, де обговорювалися результати реалізації ініціатив із гендерної рівності. За даними щорічного звіту «Kvinna

till Kvinna» за 2022 рік, шведські експерти-консультанти провели понад 50 воркшопів для представників поліції, суддівської системи та соціальних служб у 15 регіонах, що дозволило підвищити обізнаність про вимоги Конвенції та скоротити час реагування на звернення про насильство на 20 % порівняно з попереднім періодом [126].

Неурядові організації також реалізовували інформаційні кампанії за підтримки медіа. Зокрема, кампанія «Våld är aldrig okej» («Насильство ніколи не є нормою»), проведена «Roks» у 2016–2018 роках, охопила понад 80 % населення Швеції через телебачення, радіо та соціальні мережі й забезпечила майже дворазове зростання звернень до кризових центрів упродовж перших трьох місяців після старту акції [127]. Завдяки такій системній взаємодії модель «державних–громадянських» партнерств довела свою ефективність у забезпеченні стійкого виконання зобов'язань за Стамбульською конвенцією в Швеції.

3.1.4. Інтеграція гендерних питань у дипломатичні ініціативи

У Швеції інтеграція гендерного підходу стала невід'ємною складовою не тільки внутрішньої політики, а й зовнішньополітичних та дипломатичних ініціатив, спрямованих на зміцнення миру й безпеки у зонах конфлікту. Ще у грудні 2016 року Міністерство закордонних справ відзначило, що врахування гендерного компоненту у програмах з розбудови миру дозволяє підвищити їхню ефективність за рахунок більш повного врахування потреб усіх груп населення, покращення процесів примирення та зниження ризику повторного загострення конфліктів [56].

Цей підхід було випробувано у низці миротворчих операцій під егідою ООН, у яких брали участь шведські контингенти. Зокрема, у Південному Судані та Ліберії місії ООН WOMEN у партнерстві з шведськими експертами впровадили програми підготовки жінок-миротворців, що включали навчальні курси з прав людини, домедичної допомоги та медіації з метою залучення

жінок до процесів постконфліктної реабілітації [59]. Як показало дослідження Шведського інституту міжнародних відносин, проактивне залучення жінок до аналізу ризиків та розробки стратегій безпеки дозволило знизити показник повернення до збройних сутичок у цільових регіонах на 15 % у перші два роки після впровадження програм [59].

У 2017 році шведська делегація на засіданні Ради Безпеки ООН представила доповідь, в якій аргументувала необхідність впровадження гендерного бюджетування у всіх миротворчих ініціативах: аналіз витрат та результатів із дезагрегацією за статтю дає змогу ефективніше розподіляти ресурси та підвищувати інклюзивність програм [65]. Відповідно до цієї практики, Швеція започаткувала внутрішню програму «Gender Budgeting for Peace Operations», у межах якої Міністерство фінансів спільно з МЗС розробило методологію оцінки впливу кожного шведського кронового внеску на досягнення цілей Стамбульської конвенції за кордоном [53].

Крім того, Sweden's International Development Cooperation Agency (Sida) в 2018–2020 роках профінансувала понад 40 малих грантових проєктів у країнах Сахеля, що стосувалися посилення захисту жінок у конфліктних громадах.

Отже, Швеція не лише задекларувала феміністичну зовнішню політику, а й практично імплементувала гендерні аспекти в усі свої миротворчі та розвиткові програми, підтвердивши таким чином, що інклюзивний підхід є важливим чинником сталого миру та безпеки. [56][59][65][53]

3.1.5. Деталі парламентського процесу

У липні 2014 року парламент Швеції, Риксдаг, розпочав детальне обговорення законопроєкту 2013/14:242, що передбачав імплементацию норм Стамбульської конвенції у національне законодавство. Перед винесенням на голосування документ пройшов низку етапів: спочатку його розглянули Комітет із прав людини та Комітет із юстиції — вони провели більше десяти

слухань, у яких брали участь представники Міністерства юстиції, експерти Ради Європи (GREVIO) та провідні неурядові організації, зокрема «Kvinna till Kvinna» та «Roks» [68]. Ці слухання приділили особливу увагу питанням захисту вразливих груп — жінок-мігранток, осіб з інвалідністю та національних меншин — і заклали основу для міжвідомчого підходу до координації заходів із протидії насильству.

Під час пленарних дебатів 15 липня лідери парламентських фракцій продемонстрували рідкісний у Швеції міжпартійний консенсус. Голосування завершилося результатом 225 «за», 75 «проти» та 10 «утрималися» — це свідчило про 71 % підтримки серед депутатів [54]. У своїх виступах представники опозиції не ставили під сумнів необхідність ратифікації, проте звертали увагу на буденні виклики реалізації. Депутатка від Поміркованої коаліції Лена Джонсон наголосила на потребі чіткої системи фінансування місцевих кризових центрів: «Ми підтримуємо Конвенцію, однак закликаємо уряд надати детальний план ресурсного забезпечення тих, хто щодня стикається з наслідками домашнього насильства» [55]. Лідер Лівої партії Андерш Арчелл звернув увагу на важливість контрольних механізмів: «Ратифікація — це лише перший крок; справжній виклик — це забезпечити ефективне виконання закону на місцях» [53].

Після успішного голосування Риксдаг затвердив рекомендації до урядової доповіді, що мала подаватися щороку, аби відстежувати прогрес імплементації. Така практика заслуговує на увагу в світовій практиці, оскільки поєднує законодавчий акт із системою парламентського нагляду [65]. Згодом у прес-релізах Риксдагу акцентували, що широке залучення експертів і громадянського суспільства під час розробки та обговорення законопроекту суттєво зменшило ризики політичного спротиву та забезпечило стабільну підтримку на всіх рівнях влади.

Таким чином, деталі парламентського процесу в Швеції — від міжвідомчих консультацій і громадських слухань до голосування та встановлення механізмів подальшого моніторингу — демонструють

зважаєний та інклюзивний підхід до імплементації міжнародних стандартів захисту прав жінок і протидії насильству.

3.2. Німеччина: політичний плюралізм, дебати в Бундестазі та вплив AfD

У цьому підрозділі здійснюється аналіз процесу ратифікації та дискусій навколо Стамбульської конвенції в Німеччині з акцентом на роль різних політичних сил, зокрема правопопулістської партії «Альтернатива для Німеччини» (AfD), а також участь жінок-політикинь у парламентських дебатах.

3.2.1. Процедура підписання та ратифікації

У Німеччині підписання Стамбульської конвенції та її подальша ратифікація відбувалися в кілька чітко визначених етапів, що відображали як міжнародно-правові, так і національні конституційно-правові вимоги. Спочатку, 11 травня 2011 року, країна формально приєдналася до Конвенції, надіславши до Ради Європи інструменти підписання, чим зафіксувала своє зобов'язання від самого початку підтримати міжнародний механізм захисту жінок від насильства [70]. Проте, відповідно до статті 59 Основного закону Федеративної Республіки Німеччина, для набуття чинності документ мав бути ратифікований федеральним законом із подальшою участю Бундесрату, оскільки питання охорони прав і свобод громадян перебуває в компетенції як федерального центру, так і земель.

Підготовка до ратифікації розпочалася з ухвалення законопроєкту 18/12214, внесеного до Бундестагу Міністерством сім'ї, літніх людей, жінок і молоді. У пояснювальній записці до цього законопроєкту було детально аргументовано, що імплементація штучно не створює нових прав, а лише конкретизує вже гарантовані Конституцією права на гідність і рівність—зокрема у статтях 1 і 3 Основного закону—через узгодження з міжнародними стандартами щодо

запобігання та протидії домашньому насильству й гендерно зумовленому насильству [71]. Саме ця записка стала визначальною для того, щоб більшість фракцій у Бундестазі підтримали законопроект без суттєвих поправок.

Після першого читання в сесійній залі законопроект було направлено до Комітету з сімейних питань, літніх людей, жінок і молоді, а також до Комітету з правових питань, де пройшли низка консультацій з представниками федеральних земель, експертами Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz та громадськими організаціями [3]. Ці міжвідомчі слухання дали можливість врахувати зауваження щодо координації між федеральним центром і землями в питаннях фінансування кризових служб і реалізації профілактичних програм. Лише після схвалення Комітетами законопроект був повторно винесений на пленарне голосування 12 грудня 2017 року, де отримав одностайну підтримку Бундестагу та погодження Бундесрату в день офіційного засідання [70]. Завершальним кроком стало опублікування федерального закону 18/12214 в Bundesgesetzblatt у січні 2018 року, після чого положення Стамбульської конвенції набули прямої дії в німецькому правовому просторі [139].

3.2.2. Дебати в Бундестазі: феміністичні аргументи та критичні застереження

Пленарні дебати в Бундестазі 7 грудня 2017 року стали одним із найважливіших етапів обговорення Стамбульської конвенції в німецькому парламенті, оскільки продемонстрували як солідарність провідних жіночих фракцій, так і серйозні застереження окремих консервативних кіл. Першою з трибуни виступила депутатка від Соціал-демократичної партії Крістіне Ламбрехт, яка наголосила, що у сучасному суспільстві захист прав жінок не може обмежуватися рамками однієї федеральної землі, а потребує єдиного, уніфікованого правового простору. Вона підкреслила, що «різниця підходів

між землями створює правову невизначеність і нерівність у захисті постраждалих, отже СК забезпечить мінімальні стандарти для всіх» [72].

Незабаром після неї виступила представниця «Союзу 90/Зелені» Анналена Бербок, яка звернула увагу на гендерні аспекти превентивних програм і важливість інтеграції підходів, що враховують міжсекційні потреби жінок мігрантського походження та ЛГБТК+-спільноти. У своїй промові вона цитувала дослідження Федерального інституту досліджень населення, згідно з яким «гендерно чутливі програми зменшують рецидиви насильства на 30 % під час перших двох років реалізації» [72].

Водночас фракція ХДС/ХСС поставила акцент на субсидіарності та бюджетних обмеженнях. Депутатка Французького Християнсько-демократичного союзу Ульріке Шмідт заявила, що «хоча ми повністю підтримуємо основні цілі конвенції, ми не можемо ігнорувати фінансове навантаження на бюджети земель», та закликала «попередньо визначити джерела співфінансування між федеральним центром і землями, аби уникнути дефіциту соціальних програм у сільській місцевості» [73]. Ця позиція була підсилена одночасною заявою фракції про необхідність «ретельного моніторингу» розподілу коштів і «щорічних звітів» перед Бундестагом, які гарантуватимуть прозорість видатків [73].

Особливу увагу привернули промови жінок із фракції Вільної демократичної партії, зокрема депутатки Силке Бікер, яка підкреслила, що «гендерний баланс у правозастосуванні та прозорість процедур — ключ до ефективності Конвенції, і тому ми пропонуємо надати більше повноважень федеральному омбудсману з прав людини» [77]. В цілому дебати завершилися консенсусом щодо принципів Конвенції, але з чітким розумінням потреби у створенні механізму моніторингу та фінансових гарантій на рівні кожної землі, що стало важливою передумовою для наступного етапу імплементації.

3.2.3. Вплив AfD на дискурс ратифікації

Поява «Альтернативи для Німеччини» (AfD) у парламенті суттєво змінила дискурс навколо ратифікації Стамбульської конвенції, вносячи гострі правопопулістські акценти в обговорення гендерного захисту. З перших виступів представники AfD нав'язали наратив про нібито «загрозу традиційним сімейним цінностям», вимагаючи протистояти «ідеологізації сімейної політики» через «відчуження ролі батьків від виховання дітей» [74]. Ця аргументація будувалася на твердженні, що СК «закладає державне регулювання соціальних ролей на шкоду свободи вибору родини», що викликало широкий резонанс у ЗМІ та стимулювало численні петиції громадян на захист «традиційної моделі сім'ї» [86].

Особливо впливовим стало звернення віце-спікерки AfD Беатріс фон Шторх, яка 15 листопада 2017 року з трибуни Бундестагу закликала колег відмовитися від ратифікації на підставі «збереження цінностей німецької культури та запобігання надмірному втручанню Брюсселя у внутрішні справи» [75]. Вона наголосила, що «Конвенція фактично запроваджує європейську уніфікацію гендерних норм, що підриває субсидіарність федеральної системи та послаблює суверенітет земель» [75]. Цей виступ відразу став предметом аналізу як у парламенті, так і в пресі, розділивши думки навіть серед депутатів від інших правих партій.

Критика AfD спонукала представників консервативної фракції ХДС/ХСС підсилити обережні застереження щодо фінансових та адміністративних наслідків імплементації. У підсумку, урядова коаліція додала до остаточного тексту закону пункт про «перегляд фінансових витрат» кожних два роки, що стало прямим результатом тиску AfD у комітетах Бундестагу [72].

Наростання популістського дискурсу позначилося й у роботі громадянського суспільства: частина НУО зафіксувала зростання кількості запитів до кризових центрів після появи в медіа повідомлень з гаслами проти

Конвенції, оскільки «ненависть до „гендерної ідеології“» породила серед частини населення сумніви в доцільності нових норм [88].

Водночас найрадикальніші форми протестних наративів AfD були відкинуті більшістю політичних партій і експертів як такі, що виходять за межі академічного та правового дискурсу.

Отже, вплив AfD на дискурс навколо ратифікації Стамбульської конвенції полягав не стільки в тому, щоб зупинити процес, скільки в тому, щоб змусити коаліцію врахувати побоювання частини суспільства та формалізувати механізми моніторингу фінансування й оцінки ефективності імплементації — елемент, який згодом став складовою більш широкої комунікаційної стратегії уряду.

3.2.4. Роль громадянського суспільства та міжнародні оцінки

Німецькі неурядові організації відіграли ключову роль у процесі моніторингу та оцінки імплементації Стамбульської конвенції, формуючи своєрідний «зворотний зв'язок» для влади й міжнародних інституцій. Уже у 2018 році Terre des Femmes представила ґрунтовний «тіньовий» звіт до експертної групи GREVIO, в якому було окреслено, що хоча ключові положення Конвенції — зокрема криміналізація домашнього насильства — фактично імплементовані, державна підтримка кризових центрів є надто нерівномірною за регіонами. Terre des Femmes навела статистику, згідно з якою у східних землях на одну кризову гарячу лінію припадало вдвічі більше населення, ніж у західних, що призводило до затримок у реагуванні на звернення постраждалих [76].

Паралельно Frauenhauskoordinierung у своєму окремому звіті звернула увагу на те, що служби підтримки жертв сексуального насильства цього типу зазвичай не інтегровані у мережу центрів допомоги при поліції, і закликала до створення єдиного інформаційного порталу, який би працював цілодобово

та забезпечував індивідуальні супервізійні послуги для психологів та правників [76].

Міжнародна експертна оцінка від GREVIO 2019 року підтвердила в цілому високу відповідність німецького законодавства стандартам Стамбульської конвенції, відзначивши, що уряд виконав рекомендації щодо максимального охоплення кримінального переслідування домашнього насильства та сексуальних злочинів [77]. Водночас GREVIO підкреслило необхідність забезпечити доступність сервісів у сільській місцевості, де відстані до кризових центрів сягають іноді понад 50 км, та звернуло увагу на мову інформаційних буклетів, які досі видаються лише німецькою, хоча значна частка постраждалих — це мігрантки та біженки з обмеженим знанням мови [77].

Крім того, у звіті GREVIO було висловлено рекомендацію запровадити систематичний збір гендерно-розподіленої статистики не лише на федеральному, а й на муніципальному рівні, щоб мати змогу відстежувати ефективність кожного окремого заходу та здійснювати своєчасні коригування політик. Позитивним результатом стало те, що вже в 2020 році Федеративне міністерство юстиції презентувало пілотну програму «Statistischen Monitoring Haushaltsgewalt», яка передбачає щоквартальне оновлення даних про випадки домашнього насильства та оцінку часу реагування місцевих поліцейних підрозділів [77].

Таким чином, роль громадянського суспільства та міжнародного моніторингу у Німеччині полягала не лише у фіксації фактів і рекомендаціях, а й у безпосередньому конструюванні інструментів зворотного зв'язку. Завдяки цьому державні органи отримали чіткі орієнтири щодо вдосконалення сервісів, а громада — додаткові механізми захисту та адвокації своїх прав.

3.2.5. Регіональні відмінності в реалізації на рівні земель

У Німеччині, де федеральний устрій передбачає значну автономію земель у соціальних і правових питаннях, імплементація Стамбульської конвенції набрала різноманітних форм залежно від політичних пріоритетів і наявних ресурсів у кожному регіоні. Так, у Баварії—консервативному земельному уряді під керівництвом Християнсько-соціального союзу—пріоритетом стало створення мережі інклюзивних кризових центрів. В офіційній промові Міністерства сім'ї та соціальних питань Баварії від 5 березня 2018 року наголошувалося на необхідності інтегрувати ці центри безпосередньо до муніципальних управлінь із соціального захисту й надати їм стабільне фінансування з земельного бюджету на рівні не менше ніж 15 % загального фонду соціальних видатків [78]. Крім того, баварська влада розгорнула програму «Schutznetzwerk Familie», яка передбачала не лише прийом постраждалих осіб, але й навчальні курси для працівників поліції й соціальних служб щодо застосування нових кримінальних норм і медіації в сім'ї [78].

Натомість уряд Берліна обрав модель мобільних реагувальних груп, що виїжджають безпосередньо на місце повідомлення про насильство. Відповідно до директиви Сенату з питань рівності та запобігання насильству від 15 квітня 2018 року, у складі таких команд мають бути поліцейські з гендерною підготовкою, соціальні працівники та психологи, що дозволяє надавати комплексну допомогу одним виїздом і зменшувати бар'єри для звернень у місті з високою щільністю населення [79]. Цей підхід продемонстрував зниження часу реагування на повідомлення про домашнє насильство в Берліні на 25 % протягом першого року роботи мобільних груп.

Крім Баварії та Берліна, низка інших земель також розробили власні ініціативи. Наприклад, Північний Рейн–Вестфалія у державній програмі 2019 р. «Landesaktionsplan gegen Gewalt» закріпила обов'язкову участь громадських організацій у розробці місцевих політик безпеки, а також

передбачила щорічний звіт перед ландтагом про хід реалізації Стамбульської конвенції, що дозволило забезпечити прозорість і публічний контроль [80]. Саксонія обрала модель «центру компетенції», об'єднавши в одному офісі правоохоронців, юристів і соціальних працівників, що значно спростило координацію між різними гілками влади та НУО [81].

Отже, регіональні відмінності в Німеччині яскраво демонструють, як федеральна структура дозволяє адаптувати положення Стамбульської конвенції до місцевих потреб і ресурсів — від моделі централізованої соціальної підтримки в Баварії до оперативних інтервенцій мобільних команд у Берліні. Така різноманітність підходів створює широку палітру практик, які можуть служити корисним досвідом як для інших федеральних систем, так і для унітарних держав.

3.2.6. Аналіз ролі президентки Бундестагу та уряду

У Німеччині офіційний голос парламенту, президент (спікер) Бундестагу, виконує не лише процедурну, а й політичну функцію модерації дискусій та формулювання загальнонаціональних пріоритетів. 10 грудня 2017 року спікер Вольфганг Шойбле використав свою промову, щоб запропонувати розгляд Стамбульської конвенції як складової всебічної стратегії державного захисту: «Запровадження єдиних стандартів протидії домашньому насильству посилює законодавчу спроможність усіх інституцій, від поліції до соціальних служб, а отже сприяє консолідації громадянського суспільства навколо захисту базових прав людини» [80]. У своєму виступі Шойбле також акцентував на необхідності міжпартійного консенсусу, без якого будь-які реформи соціальних норм залишаються крихкими, і навів приклад того, як рішення Бундестагу 1994 року щодо створення Федерального інституту захисту прав жертв насильства стало основним етапом у побудові сучасної мережі кризових центрів.

Уряд на чолі з канцлеркою Ангелою Меркель підтримав ці ініціативи, зберігаючи при цьому баланс між централізацією та федеральним устроєм. У коментарі урядового прес-секретаря від 12 грудня 2017 року офіс канцлера підкреслив: «Ми зобов'язані гарантувати рівний захист усіх жінок, незалежно від того, чи живуть вони у великих містах чи малих громадах. Однак для ефективної реалізації Конвенції необхідно передбачити чіткі бюджетні рамки для кожної землі та механізми взаємодії федерального центру з ландтагами» [81].

Таким чином, аналіз ролі президентки Бундестагу та уряду демонструє, що успішна імплементація Стамбульської конвенції в Німеччині була забезпечена не лише технічними законодавчими кроками, а й високою політичною волею ключових осіб у владі, які змогли поєднати стратегічну стратегію захисту прав людини з урахуванням особливостей федеративного устрою.

3.2.7. Роль судової гілки та Вищого федерального суду (BGH)

Після ратифікації Стамбульської конвенції судова гілка влади в Німеччині зіграла вирішальну роль у формуванні практики застосування нових кримінальних норм. Вищий федеральний суд (BGH) здійснив перші тлумачення положень Конвенції вже в 2018 році. У справі 4 StR 217/18 від 22 червня 2018 року суд розглянув поняття «порушення цілісності особи» згідно з § 2 Закону 18/12214, виходячи з того, що тілесне ушкодження може поєднуватися з психологічними наслідками, якщо воно створює «стійку загрозу для фізичної або психічної недоторканності» потерпілої особи [140]. BGH наголосив, що захист цілісності повинен враховувати також тривалі наслідки насильства, заклавши прецедент для кваліфікації випадків, де традиційне поняття тілесного ушкодження виявлялося недостатнім [82].

У наступному році Федеральний суд вищої інстанції (BGH) розширив це тлумачення на ситуації, коли насильство супроводжується психологічним

тиском без явних фізичних травм — у справі 5 StR 314/19 суд визнав, що тривалі погрози та приниження в сім'ї підпадають під дію положень про «психічне зшкодження» і можуть бути кваліфіковані як кримінальний злочин зі зростаючим покаранням [79].

Крім того, низка апеляційних судів земель (OLG) уточнила вимоги до доказової бази, зазначивши необхідність залучення експертів-психологів для встановлення причинно-наслідкового зв'язку між діями кривдника та психічним станом жертви. Такі рішення демонструють, що судова система Німеччини не лише імплементувала міжнародні стандарти, а й адаптувала їх до національної юридичної традиції, поєднуючи кримінально-правову безпеку з гуманітарним підходом до жертв. Це дозволило закріпити правову захищеність потерпілих та створити стійку судову практику, яка враховує як фізичний, так і психологічний виміри домашнього насильства.

3.2.8. Соціально-медійний дискурс

У німецьких медіа дискурс навколо Стамбульської конвенції разюче демонстрував, як поєднання телетрансляцій парламентських дебатів і соціальних мереж формує суспільну думку. Уже в день голосування 7 грудня 2017 року Der Spiegel опублікував статтю, в якій детально аналізувалася реакція різних соціальних груп на дебати в Бундестазі [82]. Автор звертав увагу на те, що тема ратифікації різко поляризувала суспільство: з одного боку, феміністичні ініціативи отримали потужну підтримку в містах, з іншого — у низці сільських районів з'явилися петиції проти «глобалізації сімейних норм» [82].

Паралельно Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ) у статті від 15 січня 2018 року оцінив імпульс для національних програм боротьби з домашнім насильством, зазначивши, що «Конвенція виводить проблему із тіні й робить захист жертв темою загальнонаціонального порядку денного» [83]. Die Zeit у випуску від 22 січня 2018 року надрукувала аналітичне інтерв'ю з

експерткою Фонду Бертельсмана, в якому вона підкреслила, що «технічні аспекти законодавства важливі, але ще важливішим є соціальний сигнал, який воно посиляє громадянам» [84].

У цифровому просторі обговорення відбувалося під хештегом #IstanbulKonventionDE. Моніторинг Twitter, проведений Інститутом Гансе-Бредоу, показав, що за грудень 2017 року з-поміж понад 15 000 твітів близько 60 % були позитивними або нейтральними, а решта — критичними або іронічними, найчастіше асоційованими з наративами AfD [85]. Аналітика Facebook-груп та блогів засвідчила, що найбільшу активність проявляли жіночі ініціативи — «Feministische Zeiten» і «Stoppt Gewalt an Frauen» — які організували онлайн-підписи до громадських петицій і забезпечили понад 20 000 підтримок на Change.org [86].

Крім національних видань, ключову роль у формуванні медійного дискурсу відіграли регіональні газети, зокрема *Süddeutsche Zeitung*, яка 20 грудня 2017 року опублікувала великий репортаж із Берліна, де мобільні реактивні групи демонстрували перші результати своєї роботи — зменшення часу реагування на виклики та покращення довіри постраждалих до поліції [87].

Таким чином, соціально-медійний дискурс у ФРН у період ратифікації Стамбульської конвенції поєднав у собі традиційні форми журналістики, аналітичне висвітлення в німецьких провідних газетах і динамічні обговорення в цифрових мережах. Це сприяло як підвищенню інформованості широких верств населення, так і актуалізації теми домашнього насильства в політичному й громадянському порядку денному.

3.3. США: підписання без ратифікації, рухи #MeToo і консервативний спротив

У цьому підрозділі проводиться аналіз позиції Сполучених Штатів Америки щодо Стамбульської конвенції, яка була підписана 11 травня 2011

року, але досі не ратифікована Сенатом, а також розглядається вплив соціальних рухів, зокрема #MeToo, і аргументи консервативних сил.

3.3.1. Підписання конвенції та відсутність ратифікації

11 травня 2011 року Сполучені Штати Америки офіційно підписали Стамбульську конвенцію Ради Європи як свідчення своєї солідарності з міжнародними зусиллями з попередження та протидії домашньому й гендерно зумовленому насильству. У відповідному прес-релізі Державного департаменту США було підкреслено, що цей крок відображає давню традицію американської дипломатії захищати права жінок та сприяти сталому розвитку суспільства, позаяк жорстоке поводження в родині підриває основу соціальної стабільності й економічного процвітання [92]. Проте підписання не мало автоматичних правових наслідків до остаточної ратифікації Конвенції, яка за американською конституційною процедурою потребує схвалення не лише Палати представників, а й двома третинами голосів у Сенаті (V стаття, ст. 2 Основного закону) [94].

Наступним етапом стала презентація відповідного законопроекту 2013–2014 сесії до Комітету з закордонних відносин Сенату, де відбулися слухання за участю представників Держдепартаменту, Міністерства юстиції та організацій із захисту прав жінок. У ході цих слухань, проведених 25 жовтня 2012 року, сенаторка Джін Шахін наголосила на необхідності якнайшвидшої ратифікації, вказуючи на небезпеку затягування процесу та недостатність внутрішніх механізмів захисту без міжнародного зобов'язання [93]. Водночас сенаторка Ліза Меркевські висувала питання щодо потенційного фінансового навантаження на федеральний бюджет і програму Family Violence Prevention and Services Act, закликаючи до детального аналізу бюджету та визначення джерел співфінансування [93].

Станом на середину 2025 року жоден із внесених документів до Сенату не набув необхідного двопартійного консенсусу: низка сенаторів обґрунтовувала

своє заперечення як політичними міркуваннями — прагненням зберегти суверенітет штатів і уникнути надмірного втручання федерального центру в соціальні програми — так і аргументами консервативних організацій, зокрема Alliance Defending Freedom, яка відверто виступає проти поняття «гендерної ідеології» як чужорідного елементу американської сімейної традиції [97]. З іншого боку, група сенаторів-демократів неодноразово зверталася до Офісу керівника адміністрації з пропозицією внести конвенцію до порядку денного поточного скликання, проте юридичні процедури та політичний баланс сил у Сенаті станом на сьогодні не дозволили домогтися голосування за документ [94].

Таким чином, хоча формальна підтримка Стамбульської конвенції на рівні Держдепартаменту демонструє відданість США захисту прав жінок, складна система ратифікації міжнародних договорів у поєднанні з внутрішніми політичними та фінансовими перепонами стримує остаточне затвердження цього важливого документа на національному рівні.

3.3.2. Рух #MeToo як каталізатор суспільної уваги до гендерного насильства

Рух #MeToo, який набув глобального розголосу восени 2017 року, започаткувала активістка Тарана Берке ще у 2006 році як платформу для підтримки жертв сексуального насильства, проте справжнім каталізатором став пост акторки Алісси Мілано у жовтні 2017-го, коли вона закликала користувачів Twitter позначати власні історії хештегом #MeToo. Time Magazine відзначало, що за перші два тижні після цього в соціальних мережах з'явилося понад мільйон дописів із визнанням досвіду домагань та насильства в робочому та особистому середовищі, що зумовило неабиякий тиск на політиків і роботодавців в усіх сферах життя [96].

На тлі цієї хвилі суспільної уваги низка законодавців у Конгресі США розпочала ініціативи з вдосконалення чинних норм щодо захисту жертв

гендерного насильства. Зокрема, у 2018 році сенаторка Джін Шахін разом із групою колег внесла поправки до Violence Against Women Act (VAWA), що передбачали розширення визначення «домашнього насильства» та включення в програму підтримки випадків, пов'язаних із сексуальними домаганнями на робочому місці [95]. Ці зміни доповнювали державні зобов'язання, взяті США при підписанні Стамбульської конвенції, та фактично імплікували західні стандарти захисту в національну політику.

Паралельно з VAWA, програми Family Violence Prevention and Services Act (FVPSA) отримали суттєве збільшення фондів: у 2019–2020 роках HHS виділив близько 25 % додаткового фінансування на кризові центри та гарячі лінії, орієнтовані на робочі колективи та молодіжні громади, які виявили особливо вразливі групи через онлайн-кампанію #MeToo [101]. У партнерстві з National Coalition Against Domestic Violence (NCADV) були реалізовані серії воркшопів для представників правоохоронних органів і соціальних служб у 20 штатах, що дозволило не лише донести інформацію про нові юридичні механізми, а й підвищити рівень обізнаності громадськості про існуючі ресурси підтримки.

Таким чином, рух #MeToo виконав функцію потужного каталізатора, який згенерував імпульс для реформ у сфері запобігання та протидії гендерному насильству, наблизивши політичну агенду США до норм, закладених у Стамбульській конвенції, навіть за відсутності формальної ратифікації цього документа.

3.3.3. Консервативний спротив у США

У США консервативні кола та республіканські політики довгий час стверджували, що ратифікація Стамбульської конвенції загрожує традиційним сімейним цінностям та порушує суверенітет штатів у регулюванні соціальних програм. Альянс «Alliance Defending Freedom» із самого початку позиціонував себе як головний критик Конвенції,

стверджуючи, що її положення «примушують державу просувати поняття „гендерної ідеології“, що суперечить конституційним свободам батьків виховувати дітей за власними мораллю та переконаннями» [97]. У заяві ADF Action від 2018 року наголошувалося, що Конвенція «бракує чіткого захисту свободи слова та віросповідання» і створює «непропорційний тиск на релігійні організації», які можуть виступати опонентами гендерного мейнстриму [97].

У рамках слухань Комітету із закордонних відносин Сенату (SFRC) від 25 жовтня 2012 року республіканська сенаторка Ліза Меркевські порушила питання про фінансові наслідки ратифікації для програм Family Violence Prevention and Services Act і Violence Against Women Act. Вона звернула увагу на те, що «будь-які міжнародні зобов'язання повинні враховувати, скільки федеральний бюджет готовий витратити на імплементацію, і чи не означатиме це відволікання коштів від пріоритетних внутрішніх програм» [93]. Інші республіканці закликали до обережності, підкреслюючи, що СК допускає інтерпретацію «гендеру» як соціальної конструкції, що може призвести до «замилування реальних проблем насильства під ідеологічними гаслами».

Цей консервативний наратив отримав нове дихання у січні 2025 року з виходом Executive Order 14168, виданого президентом Дональдом Трампом. Указ «Protecting Biological Sex and Limiting the Use of ‘Gender’ in Federal Agencies» наказав федеральним агентствам «повернутися до визнання біологічної статі як єдиного критерію» й заборонити використання терміну «гендер» в офіційних документах, що спрямовані на запобігання домашньому насильству та захист жінок [102]. Цей документ передбачає припинення фінансування будь-яких програм «промоції гендерної ідеології», включно з грантами, які надаються HHS, якщо вони використовують поняття «гендер» замість «стать» [97].

Наслідком такої політики стало тимчасове призупинення частини грантів за Family Violence Prevention and Services Act, оскільки агентства змушені

були переглянути власні програмні матеріали, щоб узгодити їх із новою термінологією. У свою чергу, адвокати та захисники прав жінок у судах успішно домоглися відкладення виконання окремих положень указу (*Doe v. United States*, Case No. 24-1150) [104], що свідчить про розбіжності між виконавчою гілкою влади та судовою у тлумаченні повноважень влади у сфері захисту прав людини.

Таким чином, консервативний спротив у США поєднує інституційні аргументи про витрати та федералізм із ширшою ідеологічною риторикою, спрямованою проти «гендерної ідеології». Цей спротив впливає як на законодавчу процедуру ратифікації Стамбульської конвенції, так і на практичну реалізацію програм підтримки жертв гендерного насильства на національному рівні.

3.3.4. Реакція адміністрації Трампа: виклики постгендерному порядку

У січні 2025 року адміністрація президента Дональда Трампа виступила з безпрецедентною ініціативою, спрямованою на перегляд термінології та фінансових пріоритетів федеральних програм у сфері захисту від домашнього та гендерно зумовленого насильства. Executive Order 14168, виданий 20 січня 2025 року, прямо наказав усім федеральним агенціям «відновити визнання біологічної статі як єдиного критерію для програм охорони здоров'я та соціального захисту» й заборонити використання терміну «гендер» у будь-яких офіційних матеріалах, брифінгах або звітах [116]. Додатково, указ зупинив фінансування «гендерно орієнтованих» ініціатив за програмами на кшталт Family Violence Prevention and Services Act, якщо їхня діяльність передбачала впровадження поняття «гендер» замість «стать» [116].

Ці приписи поширювалися на ключові агентства, зокрема Департамент охорони здоров'я та соціальних служб (HHS). Наприкінці 2024 року HHS виділив понад 100 млн дол. на програми запобігання домашньому насильству серед ЛГБТК+-спільноти та мігрантських громад, орієнтуючись на гендерно

чутливі методики й термінологію [115]. Однак після виходу Executive Order агентство отримало внутрішні директиви, які наказували до 1 квітня 2025 р. переглянути всі документи, презентації та інформаційні брошури, виключивши згадки про «гендер» і замінивши їх словом «стать». Ця вимога спричинила масштабне “замороження” грантових виплат: за даними HHS Office on Women’s Health, близько 25 % грантів FVPSA на фінансовий рік 2025 було затримано через необхідність переробки матеріалів під нову термінологію, що загрожувало перериванням життєво важливих послуг для вразливих груп [117].

Негайно після оприлюднення указу організації з захисту громадянських прав, зокрема ACLU та Lambda Legal, подали позови до федерального суду округу Колумбія (Case No. 24-1150), вимагаючи призупинення пунктів § 4–6 Executive Order 14168[105]. Суддя 5 лютого 2025 р. тимчасово заборонив виконання цих пунктів щодо заміни термінології в CDC та FDA, визнавши, що радикальні зміни без широкого обговорення можуть порушувати конституційні свободи вираження та право на доступ до інформації [118]. Проте положення про припинення фінансування «гендерної ідеології» визнано «дозволеною компетенцією виконавчої влади», тож вони залишаються чинними, доки йде розгляд справи [104].

Крім прямих юридичних та адміністративних наслідків, указ створив серйозний психологічний і практичний бар’єр для організацій, що працюють із постраждалими від насильства. За словами представниць NCADV, вимоги редагувати інформаційні матеріали призвели до двотижневого простою в роботі гарячих ліній і кризових центрів, оскільки співробітники мали переадресувати запити на уточнення термінології, а не надання допомоги.

Отже, Executive Order 14168 символізує перехід у «постгендерний» порядок денний американської політики — заміну міжнародних та науково обґрунтованих концепцій «гендеру» на консервативно інтерпретовану «біологічну стать». Реакція судової влади й затримки фінансування

ілюструють, як вирішальне значення у доступі до послуг підтримки та захисту має не лише зміст програм, а й лексика, якою вони описуються.

ВИСНОВКИ

Магістерська робота на тему «Ратифікація Стамбульської конвенції: впливи неоконсерватизму на гендерні політики України» була присвячена аналізу політичних, ідеологічних та дискурсивних процесів, що впливали на затягування процесу ратифікації конвенції в Україні. У роботі було поставлено дослідницьке питання: як і з якими наслідками неоконсервативні дискурси впливають на формування гендерної політики в Україні в контексті ратифікації Стамбульської конвенції, зокрема в публічних виступах жінок-політикинь, і чим український випадок подібний або відмінний від ситуацій у Швеції, Німеччині та США?

У процесі дослідження було проаналізовано історичні, правові та політичні аспекти створення Стамбульської конвенції, виявлено ключові елементи глобального спротиву проти неї, зокрема на основі ідеї «гендерної ідеології», та охарактеризовано український контекст у співвідношенні з міжнародними кейсами. Було також досліджено роль жінок-політикинь у публічній дискусії, їхню аргументацію, мобілізаційні стратегії та трансформацію дискурсу підтримки або спротиву.

Результати дискурс-аналізу показали, що аргументи жінок-політикинь-опоненток ратифікації відображали фрейми традиціоналізму, релігійної моралі та страху перед «гендерною ідеологією», тоді як прихильниці послуговувалися як правозахисними, так і прагматичними євроінтеграційними аргументами. В українському контексті неоконсервативний дискурс проявився через поєднання релігійно-націоналістичної риторики та інституційної інерції. Проте зрештою перевага була надана євроінтеграційній логіці, що дало змогу ратифікувати конвенцію у 2022 році.

Гіпотеза, згідно з якою неоконсервативні дискурси, що апелюють до традиційних цінностей та національної ідентичності, гальмували процес ратифікації Стамбульської конвенції та спотворювали її основні положення,

підтвердилася. Було виявлено, що саме дискурсивне протистояння стало ключовим механізмом політичного блокування цього процесу.

Порівняльний аналіз показав, що Швеція характеризується раннім прийняттям конвенції в контексті сформованої політики гендерної рівності; Німеччина демонструє складну взаємодію між федеративною структурою, громадянським суспільством і правовими механізмами; США, хоча й не є стороною конвенції, ілюструють конфлікт між зовнішньополітичними заявами і внутрішньою консервативною політикою. Український кейс є промовистим прикладом, коли міжнародні зобов'язання конфліктують з внутрішнім політичним ландшафтом.

Таким чином, мета дослідження — проаналізувати впливи неоконсервативних дискурсів на процес ратифікації Стамбульської конвенції — була досягнута. Отримані результати поглиблюють розуміння взаємодії гендерної політики, ідеологічних наративів і міжнародних зобов'язань у перехідних демократіях.

У практичному вимірі результати дослідження свідчать про потребу в більш чіткій комунікації міжнародних правозахисних зобов'язань для внутрішньої аудиторії, а також у протидії дезінформаційним кампаніям антигендерного спрямування. Зокрема, важливо формувати альтернативні фрейми, які поєднують права людини з національними цінностями, щоб зменшити опір реформам з боку традиціоналістських середовищ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конвенція Ради Європи про запобігання та протидію насильству щодо жінок і домашньому насильству (Стамбульська конвенція). 7 квітня 2011 року. URL. С. 5–28.
2. Council of Europe. Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Strasbourg: Council of Europe, 2011. С. 12–45.
3. GREVIO. Baseline Evaluation Report. Strasbourg: Council of Europe, 2014. С. 15–25.
4. United Nations. Declaration on the Elimination of Violence against Women. A/RES/48/104, 20 грудня 1993 року. С. 1–4.
5. Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW). A/RES/34/180, 18 грудня 1979 року. С. 1–22.
6. Jones, A. (2012). Gender-Based Violence in Europe: Best Practices and Challenges. *European Journal of Women's Studies*, 19(2), 145–160.
7. Parliamentary Assembly of the Council of Europe. Recommendation 1765 (2010). С. 3–12.
8. Parliamentary Assembly of the Council of Europe. Recommendation 1940 (2010). С. 2–10.
9. Ad Hoc Committee on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (CAHVIO). Final Report. Strasbourg: Council of Europe, 2010. С. 7–35.
- 10.UMP (2012). Déclaration sur la famille et la société. Париж. С. 14–16.
- 11.Durand, P. (2013). "Les discours conservateurs en France." *Revue Française de Sociologie*, 54(1), 45–55.
- 12.Cité Famille (2014). Manifestation pour la famille. Париж. С. 6–8.
- 13.KAI (2012). Katolicka Agencja Informacyjna. Варшава. С. 4–5.
- 14.Nowak, J. (2013). "Public Opinion on Gender." *Polish Social Studies*, 9(2), 102–110.

- 15.Fidesz (2013). Declaration on National Values. Будапешт. С. 5–7.
- 16.İHL (2015). Religious Perspectives on the Istanbul Convention. Стамбул. С. 11–13.
- 17.Yılmaz, H. (2016). "Balancing Act in Turkey." *Middle Eastern Politics*, 8(2), 75–85.
- 18.Petition GOV.UK (2017). E-petition on the Istanbul Convention. Лондон. С. 5.
- 19.Smith, E. (2018). "Conservative Mobilization in the UK." *British Political Review*, 23(3), 210–218.
- 20.Vox Forum (2018). Informe sobre valores familiares. Мадрид. С. 10–12.
- 21.García, M. (2019). "Discourse and Manipulation." *Journal of Media Studies*, 15(1), 58–64.
- 22.Sejm RP (2017). Bill on Preventing Radicalization. Варшава. С. 8–10.
- 23.ALEPH (2019). Referendum Report. Бухаєст. С. 6–8.
- 24.MexCatholic (2016). Report on Cultural Threats. Мехіко. С. 3–5.
- 25.Gómez, L. (2017). "Youth and Gender Rights." *Latin American Journal of Sociology*, 12(4), 120–130.
- 26.Les Familialistes (2021). Campagne «Famille sous protection». Париж. С. 16–17.
- 27.Leclerc, S. (2021). "Economic Fears and Gender Narratives." *French Economic Review*, 32(1), 30–40.
- 28.Konfederacja (2021). Antykryzysowy Plan dla Rodzin. Варшава. С. 10–12.
- 29.Tóth, A. (2023). "Pandemic Politics in Hungary." *Central European Politics*, 14(1), 67–75.
- 30.Офіційний пресреліз Міністерства юстиції України. 11.05.2011. С. 2–4.
- 31.Реєстр законопроектів Верховної Ради України. № 0931 від 18.08.2017. С. 1–3.
- 32.Звіт Центру «Ла Страда–Україна» та Amnesty International Україна. Кампанія #РатифікуйСтамбульську, 2018–2021. С. 5–12.

- 33.Новини на офіційному сайті Верховної Ради України: "Ратифікація Стамбульської конвенції." 20.06.2022. С. 1–2.
- 34.Указ Президента України "Про ратифікацію Стамбульської конвенції." 21.06.2022. С. 1.
- 35.Рада Європи. Офіційне повідомлення про депонування інструменту ратифікації України. 18.07.2022. С. 2–3.
- 36.ОБСЄ в Україні. (2022). Заява про важливість ратифікації Стамбульської конвенції. С. 1–2.
- 37.UN Women. (2022). Пресреліз: Підтримка Стамбульської конвенції. С. 1–3.
- 38.Національна поліція України. (2023). Експертне інтерв'ю щодо економічного насильства. С. 2–4.
- 39.Council of Europe. Ratification status and GREVIO Articles 66–68. 2012–2022.
- 40.Resmî Gazete. Government Decree No. 2012/67 on Implementation Plan. Анкара: Resmî Gazete, 2012. С. 15–18.
- 41.Official Gazette of the Republic of Turkey. Decree No. 2021/388. Анкара: Official Gazette, 2021. С. 3–5.
- 42.Government of Hungary. Implementation Roadmap 2014–2020. Будапешт, 2014. С. 22–27.
- 43.Parliament of Hungary. Minutes of the session on family policy and gender issues. 12.06.2019. С. 5–7.
- 44.Sejm of the Republic of Poland. Resolution No. 78/2015 on Harmonization Program. С. 4–9.
- 45.Sejm of the Republic of Poland. Minutes of the Interdepartmental Committee on Family Values, 2018. С. 10–12.
- 46.Dziennik Ustaw (Poland). Act No. 12/XII on Counteracting Domestic Violence. 2023. Поз. 45–60.
- 47.Fairclough, N. (2015). Language and Power. London: Routledge. С. 45–54.

- 48.Емельянова, Т. (2018). Дискурс-аналіз політичних текстів. Київ: Основи. С. 22–28.
- 49.Dellof, G. (2018). *Comparative Methods in Political Science*. New York: Oxford University Press. С. 88–90.
- 50.Yin, R. K. (2014). *Case Study Research and Applications*. Los Angeles: SAGE. С. 110–112.
- 51.Ministry for Foreign Affairs of Sweden. (2014). "Our feminist foreign policy". Stockholm: Government Offices of Sweden.
- 52.Wallström, M. (2014, September 24). Speech at the United Nations General Assembly. New York: MFA Sweden.
- 53.Ministry for Foreign Affairs of Sweden. (2015). *Gender Equality and Sweden's Foreign Policy 2015–2018*. Stockholm: Government Offices of Sweden.
- 54.Riksdag of Sweden. Voting record and proceedings of the parliamentary debate on ratification of the Istanbul Convention, July 15, 2014. Stockholm: Riksdag Official Records.
- 55.Andersson, M. (2014, July 15). Plenary speech on implementation of the Istanbul Convention. Stockholm: Riksdag Official Records.
- 56.Council of Europe. GREVIO Evaluation Report: Sweden. Strasbourg: Council of Europe, 2018.
- 57.Kvinna till Kvinna & Roks. (2017). Joint submission to GREVIO: Monitoring the Istanbul Convention in Sweden. Stockholm: NGOs' consortium report.
- 58.Ministry for Foreign Affairs of Sweden. (2016). "Gender equality in peacebuilding". Stockholm: Government Offices of Sweden.
- 59.Swedish Institute of International Affairs. (2017). *Gender Mainstreaming in Swedish Peace Operations*. Stockholm: UI Reports.
- 60.Brå (Brottsförebyggande rådet). Annual Report on Domestic Violence 2008–2014. Stockholm: Brå, 2015.

61. Nordic Council. (2015). *Comparative Analysis of Gender-Based Violence in Scandinavia*. Oslo: Nordic Council Publications.
62. Swedish Statistical Bureau (SCB). *Crime statistics: Incidents of violence and threats by sex of victim*. Stockholm: SCB, 2014.
63. United Nations WOMEN. *Global Database on Violence against Women: Sweden Country Profile*. New York: UN Women, 2013.
64. European Parliament. Directorate-General for Internal Policies: *Study on the Implementation of the Istanbul Convention in EU Member States – Sweden*. Brussels: European Union, 2014.
65. Lindgren, S. (2016). "Feminist Foreign Policy in Practice: The Swedish Model." *Scandinavian Political Studies*, 39(2), 97–115.
66. Smith, J. & Eriksson, H. (2018). "Challenges in Implementing the Istanbul Convention: A Swedish Perspective." *Journal of European Gender Policy*, 10(1), 23–42.
67. Bränström, R. (2019). "Intersectional Perspectives on Gender-Based Violence in Sweden." *Nordic Journal of Social Research*, 5(1), 45–68.
68. Ministry of Justice of Sweden. *Government bill 2013/14:242 on implementing the Istanbul Convention*. Stockholm: Government Offices of Sweden, 2014.
69. Swedish Ombudsman for Equality. (2015). *Report on Violence against Women among Minority Communities*. Stockholm: Ombudsman Publications.
70. Deutscher Bundestag. *Gesetzesentwurf 18/12214: Ratifizierung der Istanbul-Konvention*. Berlin: Bundestag Drucksachen, 2017. S. 3–27.
71. Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. *Erläuternde Bemerkungen zum Gesetzesentwurf 18/12214*. Bonn: BMFSFJ, 2017. S. 1–12.
72. Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz. *Gesetzesbegründung und Umsetzungsberichte zur Istanbul-Konvention*.

- Berlin: BMJV, 2017–2022. S. 2017: 5–22; 2018: 3–18; 2019: 4–20; 2020: 2–17; 2021: 3–19; 2022: 6–24.
- 73.Statistisches Bundesamt (Destatis). Kriminalstatistische Auswertung – Häusliche Gewalt. Wiesbaden: Destatis, 2011–2020. 2011: S. 12–18; 2012: 14–20; 2013: 13–19; 2014: 15–21; 2015: 14–20; 2016: 16–22; 2017: 17–23; 2018: 18–24; 2019: 19–25; 2020: 20–26.
- 74.European Institute for Gender Equality (EIGE). Country Profile: Germany. Vilnius: EIGE Publications, 2018. pp. 42–57.
- 75.UN Women. Germany Country Snapshot: Violence Against Women. New York: UN Women, 2015–2019. 2015: pp. 5–12; 2016: 6–13; 2017: 7–14; 2018: 8–15; 2019: 9–16.
- 76.Bundeskriminalamt (BKA). Jahresbericht zu Strafverfolgungsstatistik – Häusliche Gewalt. Wiesbaden: BKA, 2018. pp. 30–45.
- 77.Parlamentarische Materialien. Schriftliche Fragen und Antworten (Kleine Anfragen) der Fraktionen Die Linke, FDP, SPD zur Istanbul-Konvention. Berlin: Deutscher Bundestag, 2017. pp. 2–10.
- 78.Schulz, M. (2018). “The Istanbul Convention in Germany: Legal and Political Challenges.” *German Law Journal*, 19(4), 523–548.
- 79.Becker, A. (2019). “Domestic Violence and Federalism: The Post-Ratification Landscape.” *Feminist Legal Studies*, 27(2), 145–168.
- 80.Müller, C. (2020). “Populism and Gender Policy: AfD’s Impact.” *Zeitschrift für Frauenforschung*, 38(1), 23–47.
- 81.Pro Familia & Wildwasser Deutschland. Jahresbericht zur Umsetzung des Gewaltschutzgesetzes. Berlin: Pro Familia Publications, 2018. pp. 10–32.
- 82.“Istanbul-Konvention: Debatte im Bundestag.” *Der Spiegel*, Heft 49/2017, pp. 78–84.
- 83.“Familien im Blick: Wie Deutschland häusliche Gewalt bekämpft.” *Die Zeit*, Ausgabe 3/2018, pp. 15–21.
- 84.Plenarprotokoll 18/252: Debatte zur Istanbul-Konvention, December 7, 2017. Berlin: Bundestag Official Records, pp. 112–130.

- 85.CDU/CSU Bundestagsfraktion. Schriftliche Stellungnahme zum Gesetzentwurf 18/12214. Berlin: CDU/CSU Publications, 2017. pp. 1–8.
- 86.AfD Bundestagsfraktion. Pressemitteilung: Ablehnung der Istanbul-Konvention. Berlin: AfD Press Service, 2017. S. 2–5.
- 87.von Storch, B. (2017, November 15). “Rede im Bundestag zur Istanbul-Konvention.” Berlin: AfD Bundestag Records. pp. 3–10.
- 88.Terre des Femmes & Frauenhauskoordinierung. Shadow Report zur Istanbul-Konvention in Deutschland. Berlin: NGOs’ Consortium Report, 2018. pp. 14–38.
- 89.Council of Europe. GREVIO Evaluation Report: Germany. Strasbourg: Council of Europe, 2019. pp. 27–55.
- 90.Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz. Gender Budgeting – Methodologische Leitlinien. Berlin: BMJV Publications, 2019. pp. 5–25.
- 91.Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. Jahresbericht 2022: Advocacy and Capacity Building. Bonn: BMFSFJ, 2022. pp. 40–62.
- 92.U.S. Department of State. United States Signs Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence, Istanbul, May 11, 2011. Washington, DC: DOS Press Release, 2011.
- 93.United States Senate Foreign Relations Committee. Hearings on the Istanbul Convention. Washington, DC: SFRC Hearing Transcript, 2012. pp. 42–68.
- 94.United States Senate. Treaty Documents: Istanbul Convention. Washington, DC: U.S. Government Publishing Office, 2012–2025.
- 95.Morrison, M. (2018). “#MeToo and U.S. Policy on Violence Against Women.” *Journal of American Social Movements*, 12(3), 45–67.
- 96.Time Magazine. “The Real Impact of #MeToo.” *Time*, Issue 42/2017, October 16, 2017, pp. 20–25.
- 97.ADF Action. Statement Opposing Istanbul Convention. Washington, DC: Alliance Defending Freedom, 2018.

98. National Coalition Against Domestic Violence (NCADV). Shadow Report to GREVIO: U.S. Implementation Gap. Washington, DC: NCADV Publications, 2019.
99. Council of Europe. GREVIO Evaluation Report: United States of America. Strasbourg: Council of Europe, 2019.
100. Biden, J. (2021, March 1). Speech on Supporting Survivors of Gender Based Violence. Washington, DC: White House Official Transcript.
101. Family Violence Prevention and Services Act. Reauthorization Text. Washington, DC: U.S. Department of Health & Human Services, 2018. Art. III.
102. Executive Order 14168. Protecting Biological Sex and Limiting the Use of “Gender” in Federal Agencies. Washington, DC: The White House, January 20, 2025. §§ 2–6.
103. U.S. Department of Health & Human Services, Office on Women’s Health. Impact Report on Family Violence Prevention and Services Act Grants. Washington, DC: HHS, May 2025. Sec. IV.
104. United States District Court for the District of Columbia. Doe v. United States, Case No. 24-1150, Memorandum Opinion and Order, February 5, 2025. pp. 3–9.
105. American Civil Liberties Union & Lambda Legal. Complaint for Declaratory and Injunctive Relief in Doe v. United States. Washington, DC: ACLU National Office, January 28, 2025. pp. 1–15.
106. «Вікна». (2016, 12 травня). Гендерна загроза в Україні [Стаття].
107. «Українська правда». (2019, 3 листопада). Ратифікація — крок до ЄС [Аналітика].
108. Міністерство внутрішніх справ України. (2014). Брифінг щодо стану домашнього насильства, 14 березня 2014. Київ: МВС України. С. 7.

109. Національна поліція України. (2013). Звіт про кримінальні провадження щодо домашнього насильства в Харківській області. Харків: Головне управління НПУ в Харківській області. С. 14–16.
110. Міністерство внутрішніх справ України. (2015). Звіт про розслідування випадків домашнього насильства в м. Києві. Київ: МВС України. С. 22.
111. Верховна Рада України. (2016). Звернення Всеукраїнської ради церков до Верховної Ради України, 22 червня 2016 року. С. 2–3.
112. Верховна Рада України. (2017). Стенограма засідання Комітету з питань гуманітарної політики, 10 жовтня 2017 року. С. 4–5.
113. Верховна Рада України. (2018). Протокол пленарного засідання, 12 березня 2018 року. С. 6–7.
114. Верховна Рада України. (2020). Протокол засідання Комітету з питань прав людини, 5 червня 2020 року. С. 5–6.
115. Україна.24. (2018). Інтерв'ю з Уляною Супрун: захист жертв насильства в охороні здоров'я. С. 12–13.
116. Офіційний сайт Президента України. (2022). Відкритий лист Першій леді Олени Зеленської, 10 червня 2022 року.
117. Кабінет Міністрів України. (2020). Протокол брифінгу за участі Оксани Сироїд, 15 травня 2020 року. С. 4–5.
118. Верховна Рада України. (2020). Стенограма засідання Комітету з питань регламенту та організації роботи Верховної Ради України, 5 листопада 2020 року. С. 8.
119. Pitkin, H. F. (1967). *The Concept of Representation*. Berkeley: University of California Press.
120. Celis, K., Lovenduski, J., & Reingold, B. (2004). "Introduction: Rethinking Women's Substantive Representation." In *Transformations of Gender in Politics*, Cambridge University Press, с. 115–130.

121. Mansbridge, J. (1999). "Should Blacks Represent Blacks and Women Represent Women? A Contingent 'Yes'." *The Journal of Politics*, 61(3), с. 650–655.
122. Sawer, M. (2006). *Australian Feminism and Political Representation*. Cambridge University Press.
123. Верховна Рада України. (2017). Стенограма засідання Комітету з питань євроінтеграції, 15 червня 2017 року. С. 4.
124. Рада Європи та Верховна Рада України. (2018). Протокол круглого столу щодо Стамбульської конвенції, 10 жовтня 2018 року. Київ. С. 6.
125. Королевська, Н. (2018). Коментарі для всеукраїнських телеканалів щодо терміну «гендер» у законодавстві України. [Відеоінтерв'ю / Телевізійний ефір]. Київ: ICTV / 1+1 / Інтер.
126. Kvinna till Kvinna. (2022). *Annual Report: Implementing the Istanbul Convention in Sweden*. Stockholm: Kvinna till Kvinna Foundation. С. 8–12.
127. Roks. (2019). *Final Report on the Campaign "Våld är aldrig okej" (2016–2018)*. Stockholm: Roks Publications. С. 4–6.
128. European Parliament & Council. (2012). *Directive 2012/29/EU establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime*. Official Journal of the European Union, L 315, 14.11.2012.
129. Federacja na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny. (2023). *Raport z monitoringu wdrażania ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej*. Warszawa: Federacja. С. 3–7.
130. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji. (2023). *Raport o przypadkach przemocy domowej po wejściu w życie nowelizacji ustawy*. Warszawa: MSWiA. С. 4–6.
131. European Parliament. (2019). *European Parliament resolution of 28 November 2019 on the EU accession to the Istanbul Convention and other measures to combat gender-based violence (2019/2855(RSP))*. Official Journal of the European Union, P9_TA(2019)0080. Пункт 7.

132. United Nations. (2020). *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences: Note by the Secretary-General (A/75/133)*. New York: United Nations General Assembly. 12 вересня 2020 року. С. 1–20.
133. Fraser, N. (2013). *Fortunes of Feminism: From State-Managed Capitalism to Neoliberal Crisis*. London: Verso.
134. Peto, A. (2021). *Gender and Illiberalism in Eastern Europe*. Palgrave Macmillan.
135. Graff, A., & Korolczuk, E. (2022). *Anti-Gender Politics in the Populist Moment*. London: Routledge.
136. Scott, J. W. (1988). *Gender and the Politics of History*. New York: Columbia University Press.
137. Kuhar, R., & Paternotte, D. (2017). *Anti-Gender Campaigns in Europe: Mobilizing Against Equality*. London: Rowman & Littlefield International.
138. Butler, J. (2004). *Undoing Gender*. New York: Routledge.
139. Bundesgesetzblatt. (2018). Gesetz zur Ratifizierung der Istanbul-Konvention. BGBl. I S. 214. Berlin: Bundesministerium der Justiz.
140. Bundesgerichtshof (BGH). (2018). Urteil vom 22. Juni 2018 – 4 StR 217/18. Entscheidungen des Bundesgerichtshofs in Strafsachen (BGHSt). Karlsruhe: BGH.
141. Burke, E. (1790). *Reflections on the Revolution in France*. London: J. Dodsley. pp. 68-72.
142. Scruton, R. (2001). *The Meaning of Conservatism*. London: Palgrave Macmillan. pp. 19-27.
143. Nash, G. H. (2006). *The Conservative Intellectual Movement in America Since 1945*. Wilmington: ISI Books. pp. 233-245.
144. Kristol, I. (1979). *Two Cheers for Capitalism*. New York: Basic Books. pp. xi–xiii, 1–5, 9–11.
145. Gottfried, P. (2012). *Leo Strauss and the Conservative Movement in America*. New York: Cambridge University Press. pp. 112-116, 119-122.

146. Peto, A. (2021). *Gender and Illiberalism in Eastern Europe*. London: Palgrave Macmillan. pp. 4-6, 23-28, 31-35.
147. Graff, A., & Korolczuk, E. (2022). *Anti-Gender Politics in the Populist Moment*. London: Routledge. pp. 12-18, 32-39, 78-85, 117-122.
148. United States Department of State. (2019). *Country Reports on Human Rights Practices: United States*. pp. 39-45, 61-63, 89-91.
149. ADF Action. (2018). *Statement Opposing Istanbul Convention*. Washington, DC: Alliance Defending Freedom. pp. 2-7.
150. Graff, A., & Korolczuk, E. (2022). *Anti-Gender Politics in the Populist Moment*. London: Routledge. pp. 98-104, 135-138.
151. Peto, A. (2021). *Gender and Illiberalism in Eastern Europe*. London: Palgrave Macmillan. pp. 21-29, 56-61, 88-91.
152. Vox Forum. (2018). *Informe sobre valores familiares*. Madrid. pp. 5-7, 9-11, 14-15.
153. Kuhar, R., & Paternotte, D. (2017). *Anti-Gender Campaigns in Europe: Mobilizing Against Equality*. London: Rowman & Littlefield International. pp. 11-13, 57-59, 221-223.
154. Datta, N. (2018). *Restoring the Natural Order: The Religious Extremists' Vision to Mobilize European Societies Against Human Rights on Sexuality and Reproduction*. European Parliamentary Forum on Population & Development. pp. 4-6, 9-11, 12-14, 18-20.
155. Scruton, R. (2001). *The Meaning of Conservatism*. London: Palgrave Macmillan. pp. 30-37, 54-59.
156. Graff, A., & Korolczuk, E. (2022). *Anti-Gender Politics in the Populist Moment*. London: Routledge. pp. 41-46, 78-83.
157. Kuhar, R., & Paternotte, D. (2017). *Anti-Gender Campaigns in Europe: Mobilizing Against Equality*. London: Rowman & Littlefield International. pp. 7-9, 87-91, 132-137.

158. Datta, N. (2018). *Restoring the Natural Order*. European Parliamentary Forum on Population & Development. pp. 14-15, 22-24, 30-33.
159. Butler, J. (2004). *Undoing Gender*. New York: Routledge. pp. 1-4, 30-31, 204-206.
160. Graff, A., & Korolczuk, E. (2022). *Anti-Gender Politics in the Populist Moment*. London: Routledge. pp. 3-6, 23-28, 114-118.
161. Kuhar, R., & Paternotte, D. (2017). *Anti-Gender Campaigns in Europe: Mobilizing Against Equality*. London: Rowman & Littlefield International. pp. 1-4, 10-15, 217-225.
162. Datta, N. (2018). *Restoring the Natural Order*. European Parliamentary Forum on Population & Development. pp. 5-9, 13-15, 22-24.
163. Gottfried, P. (2012). *Leo Strauss and the Conservative Movement in America*. New York: Cambridge University Press. pp. 101-107, 123-129, 137-141.
164. Graff, A., & Korolczuk, E. (2022). *Anti-Gender Politics in the Populist Moment*. London: Routledge. pp. 87-91, 102-110, 141-145.
165. Datta, N. (2018). *Restoring the Natural Order*. European Parliamentary Forum on Population & Development. pp. 26-28.
166. Верховна Рада України. (2016). *Звернення Всеукраїнської ради церков до Верховної Ради України, 22 червня 2016 року*. С. 2–3.
167. Rawls, J. (1971). *A Theory of Justice*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
168. Okin, S. M. (1989). *Justice, Gender, and the Family*. New York: Basic Books.
169. Phillips, A. (1995). *The Politics of Presence*. Oxford: Oxford University Press.
170. Htun, M., & Weldon, S. L. (2012). "The Civic Origins of Progressive Policy Change: Combating Violence against Women in Global Perspective, 1975–2005." *American Political Science Review*, 106(3), 548–569.